

Olukord Afganistanis 2011. aasta esimesel poolaastal

Erik Männik

vanemteadur
Rahvusvaheline Kaitseuringute Keskus

Juuli 2011

Sisukord

Sisukord	2
Sissejuhatus ja sisu lühikokkuvõte	3
Mässutõrje alused ja konflikti osapoolte strateegiad Afganistani konfliktis	4
Mässutõrje alused	4
Koalitsiooni ja mässuliste strateegiad Afganistani konfliktis	5
Al-Qaeda Afganistanis ja Pakistani-Afganistani piirialadel	9
Julgeolekuolukord Afganistanis	11
Vägivalda üldine tase ja julgeolek erinevates Afganistani piirkondades	11
Konflikti osapoolte tugevus	13
Valitsuse legitiimsuse ja kontrolli tugevdamine	18
Keskvalitsuse funktsioneerimine, probleemid ja president Karzai katsed võimu tsentraliseerida	18
Presidendi ja 18.09.2011 valitud Afganistani parlamendi vastasseis	20
Provintside ja piirkondade kohalikud omavalitsused	21
Majandusprobleemid ja Kabuli Panga kriis	23
Korruptsioon ja narkokaubandus	25
Rahuläbirääkimised ja julgeolekuvastutuse üleandmine	27
Mässuliste varjupaikade ja toetuse likvideerimine	31
Hinnangud ja kokkuvõte	34

Sissejuhatus ja sisu lühikokkuvõte

Käesoleval aastal täitub 10 aastat sõjaliste operatsioonide algusest Afganistanis. Kui operatsiooni alguses olid lääneriigid koos oma afgaani liitlastega võitluses al-Qaeda ja Talibani režiimi vastu väga edukad, siis seoses vahepealse USA tähelepanu nihkumisega Iraagile on mässuliste tegevus alates 2005-2006. aastast riigis pidevalt intensiivistunud. Selle tõkestamiseks ja initsiatiivi taashaaramiseks otsustas USA juhtkond 2009. a lõpus viia Afganistani täiendavad 30000 sõjaväelast, kusjuures nende väljatoomine pidi algama 18-24 kuu möödumisel. Täiendusi saanud liitlasväed korraldasid 2010. a Lõuna-Afganistanis rea operatsioone, mille tulemusena tõrjuti mässulised välja nende mitmetelt tugialadelt Helmandi ja Kandahari provintsid. See asjaolu ning sõjategevuse jätkumine kogu talve jooksul nõrgestas mässulisi tunduvalt.

Möödunud poolaastal toimusid mitmed Afganistani operatsiooni tuleviku seisukohast vägagi olulised arengud: USA deklareeris korduvalt, et sel aastal tuleb leida konfliktile poliitiline lahendus ja jätkas (koos Suurbritanniaga) 2010. a lõpus alanud kontakte mässulistega, erioperatsiooni käigus hävitati al-Qaeda juht Osama bin Laden, USA otsustas viia käesoleval aastal Afganistanist välja arvatust rohkem vägesid, määrati kindlaks esimesed provintsid, piirkonnad ja linnad, milles julgeoleku tagamine antakse sel aastal üle Afganistani julgeolekujõududele (ANSF). Kõik see annab tunnistust sellest, et operatsiooni arengus on saabunud pöördepunkt, mille järel peab Afganistani riik ühe enam suutma ise oma probleemidega toime tulla.

Järgnev analüüs lähtub sellest, et lääneriikide koalitsioon viib Afganistanis läbi mässutõrje operatsioone eelkõige al-Qaeda vastu suunatud võitluse toetuseks. Sellest tulenevalt on analüüs struktureeritud nii, et hinnata üldesmärgi (al-Qaeda hävitamise) ja seda toetava eesmärgi (Afganistani stabiliseerimine ja tugevdamine) saavutamist. Viimast käsitletakse järgmises punktis esitatud mässutõrje üldpõhimõtetest lähtuvalt. Töö peatükid käsitlevad järjekorras Afganistani konflikti osapoolte poolt rakendatavaid strateegiaid, al-Qaeda olukorda 2011. a esimese poolaasta lõpuks, julgeolekuolukorda Afganistanis, Afganistani valitsuse legitiimsuse tugevdamist ja sellega seonduvaid probleeme, koalitsiooni edukust varjupaikade ja toetuse võtmisel mässulistelt ning lõpeb toimunule hinnangute andmisega.

2011. a esimese poolaasta tähtsamad arengud Afganistanis olid:

- Koalitsioon jõudis palju lähemale al-Qaeda hävitamisele kui Afganistani stabiliseerimisele.
- Koalitsiooni edule mässuliste traditsiooniliste tugialade oma kontrolli alla saamisel on mässulised vastanud piirilade hõivamisega ning rünnakutega Afganistani valitsuse ja ANSF kõrgemate ametnike vastu, millega nad on oluliselt takistanud koalitsiooni edu kindlustamist. Vägivalla tase riigis on väga kõrge ja tsiviilisikuid hukkus rohkem kui kunagi varem.
- Afganistani riik oli poolaasta lõpuks nii tõsiste sisepoliitiliste kui majandusprobleemide ees, millel võib olla suur mõju riigi julgeolekule.
- Sai selgeks USA ja tema liitlaste võimaluste piiratus võtta mässulistelt varjupaigad ja välistoetus. Pakistani ja Iraani toetus mässulistele jätkus ning mõlema riigi strateegilised huvid ja eesmärgid seoses Afganistaniga said järjest avalikumaks.
- Rahuläbirääkimised ei ole seni tulemusi andnud ja neile on Afganistanis tekkinud reaalne vastuseis.

Mässutõrje alused ja konflikti osapoolte strateegiad Afganistani konfliktis

Mässutõrje alused

Afganistanis toimuv sõjaline konflikt on oma olemuselt sissivastane sõda/mässutõrje (*ingl* counterinsurgency (COIN)¹), mida iseloomustab sõjaliste ja mittesõjaliste vahendite kombineeritud kasutamine eesmärgiga lõpetada sisside vastupanu. Pakistani luure (ISI) brigaadikindral Mohammad Yousaf, kes planeeris ja organiseeris modžaheedide vastupanu Afganistani tunginud NSVL vägedele, formuleeris viis peamist tingimust, mis pidid tema arvates olema täidetud pikaajalise eduka sissisõja pidamiseks tohtus sõjalises ülekaalus oleva vaenlase vastu. Need on²:

- 1) rahvas, kes toetab mässulisi, toidab ja varjab neid;
- 2) mässuliste kindel eesmärk, tugev motivatsioon ja valmidus ohverdada end;
- 3) soodus maastik;
- 4) mässuliste ligipääsmatu varjupaik (Afganistani mässuliste puhul Pakistanis);
- 5) pidev väline rahaline jm toetus vastupanuvõitlejatele.

Mässuliste tegevuse eesmärgiks ei saanud kindral Yousafi arvates olla vastase üle sõjalise võidu saavutamise (see polnud jõudude vahetõrje arvestades võimalik), vaid vastase tahte murdmise pikaajalise vastupanu teel, et sundida teda lõpetama sõjategevust ja lahkuma Afganistanist.

Eduka mässutõrje teostamine Afganistanis eeldab kindral Yousafi poolt sõnastatud tingimuste (vähemalt osalist) tähtsustamist. Tähtsaim aspekt mässutõrjes on rahva enamuse toetuse saavutamise ning sellega mässulistelt toetuse võtmine. Teiste sõnadega, mässutõrje teostamisel võitlevad nii mässulised kui mässutõrje teostaja ühe ja sama raskuskeskme eest^{3,4}. Mässutõrje teostamise olulisemad aspektid võib kokku võtta järgmiselt⁵:

- 1) rahva toetuse võitmine;
- 2) kohaliku valitsuse legitiimsuse ja kontrolli tugevdamine;
- 3) kohaliku elanikkonna vajaduste rahuldamine ja julgeoleku tagamine;
- 4) mässuliste varjupaikade ja toetuse likvideerimine ning infrastruktuuri hävitamine;
- 5) kvaliteetse luureinfo hankimine (eriti inimluure abil) ja selle jaotamine;
- 6) kohalike julgeolekujõudude arendamine.

Eeltoodu näitab, et mässutõrje on rahva toetuse võitmise tähtsust arvestades sisuliselt nullsummaga mäng, kus ühe poole võit on teise poole kaotus ning seega on mõistetav, miks

¹ Counterinsurgency: comprehensive civilian and military efforts taken to defeat an insurgency and to address any core grievances. Also called COIN. JP 1-02 US Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms. 2011. p.85; MILITERM <http://mt.legaltext.ee/militerm/>. 30.06.2011

² Yousaf, M., Adkin, M. Afghanistan – The Bear Trap. Barnsley. Pen&Sword Books Ltd. 2001. p.37

³ Raskuskese: omadused, võimed või paigad, millest tulenevad riigi, liidu, sõjajõudude või muu rühmituse tegutsemisvabadus, füüsiline jõud või võitlustahe. MILITERM <http://mt.legaltext.ee/militerm/>. 30.06.2011

⁴ Zayntoonian, D., Geldhof, L., Green, M., Hajjar, R., Litwhiler, C., Locke, C., Myers, J., Perrine, D., Weathers, C., Smith, D., Watson, C. Intelligent Design: COIN Operations and Intelligence Collection and Analysis. Military Review. September-October 2006. pp.31,36

⁵ Wilson, G. Anatomy of a Successful COIN Operation: OEF – Philippines and the Indirect Approach. Military Review. November-December 2006. pp.40-41.

moodustavad sõjalised meetmed mässutõrjes vaid kuni 20% kõigist jõupingutustest. Vähemalt 80% kogu mässutõrjest moodustavad mittesõjalised jõupingutused⁶, mille abil peavad kohalik valitsus ja selle liitlased tõestama elanikkonnale, et nad suudavad likvideerida elanikkonna rahulolematuse põhjused, paremini hoolt kanda elanikkonna huvide eest ja teda kaitsta. Mässulised, kes harilikult ei oma võimalusi elanikkonna elujärge parandada, apelleerivad üldjuhul kas kultuurilisele ja rahvuslikule ühtekuuluvustundele või siis kasutavad hirmutamist ja vägivalda, et saavutada elanikkonnalt vajalikku toetust.

Mässutõrje eesmärgiks on kasutades poliitilisi, majanduslikke, psühholoogilisi ja sõjalisi vahendeid korraga nii sundida kui veenda mässulisi oma tegevust lõpetama ning reintegreeruma oma riigi ühiskonda. Mässutõrje edukas teostamine eeldab sõjaliste ja mittesõjaliste pingutuste väga head koordineerimist ja ühtset juhtimist. Ka mässutõrje (nagu ka mässuliste tegevus) on suunatud vastase tahte murdmisele ning sõjaline tegevus loob selles eelkõige eeldused elanikkonna võitmiseks valitsuse poole riigi ülesehitamise teel.

Koalitsiooni ja mässuliste strateegiad Afganistani konfliktis

USA administratsioon on 2009. aasta lõpust järginud Afganistani operatsiooni teostamisel strateegiat, mis asetab võitluse al-Qaedaga tegevuse keskmesse. See tähendab, et kõik USA jõupingutused Afganistanis teenivad al-Qaeda nõrgestamise ja 11.09.2001 rünnakute kordumise vältimise eesmärki ning võitlus mässulistega ja Afganistani riigi ehitamine ei ole eesmärgid omaette. 2009. a novembris otsustas president Obama administratsioon suunata Afganistani 18-24 kuuks täiendavad 30000 sõjaväelast, et⁷:

- 1) tõkestada Talibani tegevuse aktiveerumine ja mõju laienemine Afganistanis;
- 2) takistada Talibani ligipääsu Afganistani peamistele asustatud punktidele, tootmiskeskustele ja ühendusteedele;
- 3) nõrgestada ja hävitada Talibani väljaspool turvatud alasid ja takistada al-Qaeda taastada oma varjupaika Afganistanis;
- 4) nõrgestada Talibani tasemeni, kus Afganistani julgeolekujõud suudavad tema vastu võidelda;
- 5) tugevdada Afganistani julgeolekujõude, et 2011. a juulis saaks alustada julgeolekuvastutuse üleandmist neile ning USA vägede väljaviimist;
- 6) tugevdada valikuliselt Afganistani valitsuse haldussuutlikkust – USA relvajõudude ülesandeks on tugevdada riigi kaitse- ja siseministeeriumeid.

2010. a lõpus viis USA administratsioon läbi strateegia edukuse hindamise ja leidis, et aasta jooksul õnnestus liitlasvägedel jätkuvalt nõrgestada al-Qaeda, tõrjuda mässulised (eelkõige Taliban) välja tema traditsioonilistelt tugialadelt Helmandi ja Kandahari provintsidest ning saavutada teatavat edu suhetes Pakistaniga. Strateegia elluviimist hinnati edukaks, mis lõi eeldused vägede väljaviimise alustamiseks 2011. a ja julgeolekuvastutuse täielikuks üleandmiseks Afganistani valitsusele 2014. a lõpuks. Selles suhtes saavutati liitlastega konsensus NATO Lissaboni tippkohtumisel 2010. a novembris.

Peamise probleemina nimetati aruandes vajadust kinnistada saavutatud edu, mille tingimustena nimetati koostöö parandamist Pakistaniga (et likvideerida mässuliste varjupaigad), Afganistani julgeolekujõudude tugevdamist ning Afganistani haldussuutlikkuse tõstmist⁸.

⁶ Anderson, A. US COIN Doctrine and Practice: An Ally's Perspective. Parameters. Winter 2007-08. pp.34-35

⁷ Woodward, B. Obama's Wars. London, New York, Sydney, Toronto: Simon & Schuster. 2010. p.386

⁸ Overview of the Annual Afghanistan and Pakistan Review.

http://www.foreignpolicy.com/files/fp_uploaded_documents/101217_AfPak_overview.pdf. 25.06.2011

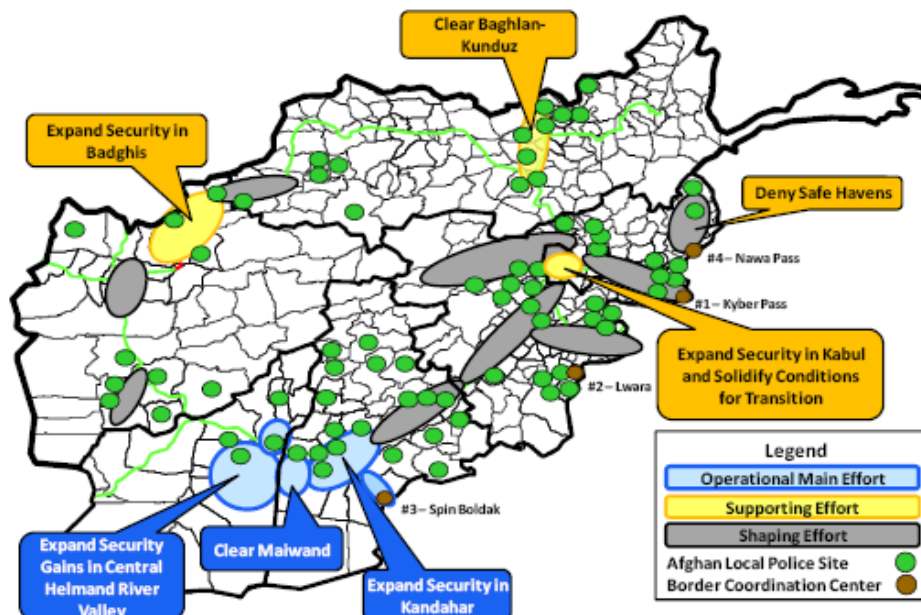
2011.a esimeses pooles jätkas USA kirjeldatud strateegia elluviimist keskendudes üldplaanis al-Qaeda nõrgendamisele ja hävitamisele Afganistanis ja Pakistanis. USA eesmärkideks Afganistanis olid al-Qaeda varjupaiga taasloomise takistamine ning Afganistani valitsuse kukutamise välistamine mässulistest poolt. Selleks jätkati võitlust mässulistega, Afganistani julgeolekujõudude ja valitsuse haldussuutlikkuse tugevdamist.

Samal ajal tegid rahvusvahelise koalitsiooni liikmesriikide juhtkonnad korduvaid avaldusi, et konflikt Afganistanis ei ole lahenduv ainult sõjaliste vahenditega ning on vaja saavutada poliitiline kokkulepe mässulistega (Talibaniga) sõjategevuse lõpetamise ja mässuliste Afganistani ühiskonda reintegreerumise suhtes. Rahu saavutamiseks pidid mässulised (1) loobuma sõjategevusest, (2) tunnustama Afganistani põhiseadust ja (3) ütlema lahti al-Qaedast. Et toetada poliitilise lahenduse saavutamist Afganistanis ja al-Qaeda lahutamist Talibanist, rakendas koalitsioon mitmesuguseid poliitilisi meetmeid.⁹

NATO strateegia Afganistanis seisnes kõikehõlmava ja elanikkonnakeskse mässutõrje teostamises koostöös rahvusvahelise kogukonna ja Afganistani valitsusega. NATO strateegia on detailselt väljendatud järgmistes dokumentides: NATO Comprehensive Strategic and Political-Military Plan, Joint Forces Command Brunssum OPLAN 30302 ja ISAF OPLAN 38302. NATO strateegia eesmärkideks oli¹⁰:

- 1) elanikkonna kaitsmine;
- 2) mässuliste ja kuritegelike võrgustike neutraliseerimine;
- 3) Afganistani julgeolekujõudude (ANSF) tugevdamine;
- 4) legitiimsete võimustruktuuride ja jätkusuutlike majandusstruktuuride loomise toetamine.

Strateegia elluviimisel viis NATO läbi operatsioone ISAF OPLAN 38302 alusel, mis nägi ette alade puhastamist mässulistest, nende kaitsmist mässuliste eest ning nendel aladel Afganistani valitsuse võimustruktuuride loomise ja valitsuse võimu toetamist/kinnistamist. Geograafiliselt keskendusid ISAF-i peamised operatsioonid Lõuna–Afganistani (vt joonis 1).

⁹ Clinton, H.R. Remarks at the Launch of the Asia Society's Series of Richard C. Holbrooke Memorial Addresses. New York. 18 February 2011; UN Splits Taliban and al-Qaeda on Sanctions Blacklist. BBC. 18 June 2011

¹⁰ US Department of Defense. Report on Progress Toward Security and Stability in Afghanistan and United States Plan for Sustaining the Afghanistan National Security Forces. April 2011. p.7

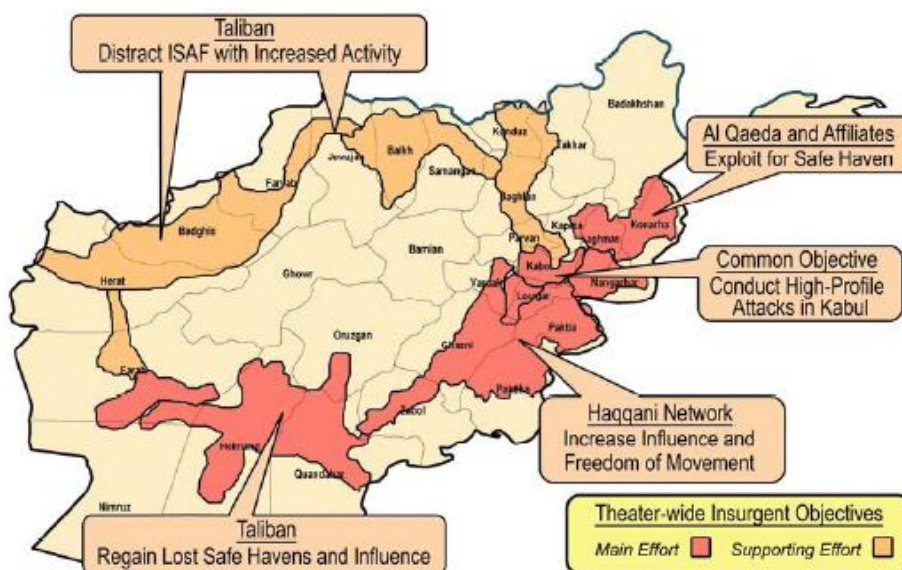
Joonis 1. Koalitsiooni peamised operatsioonide piirkonnad oktoobrist 2010 märtsini 2011¹¹.

Jõupingutuste paremaks koordineerimiseks ja suunamiseks määras Afganistani valitsus koostöös koalitsiooniga kindlaks 94 võtmetähtsusega piirkonda ja 44 huvipiirkonda (varem vastavalt 80 ja 41). ISAF-i juhtkonna hinnangul saavutab see konfliktiosapool, kes kontrollib neid piirkondi, selge eelise oma vastase ees.

Koalitsiooni tegevusele vastandasid mässulised oma strateegia, mille eesmärkideks olid¹²:

- 1) kontrolli hoidmine ja laiendamine elanikkonna üle;
- 2) mässuliste mõju laiendamine ja uute tugialade loomine;
- 3) liitlasvägede riigist lahkuma sundimine;
- 4) võidu saavutamine ANSF üle ja Afganistani valitsuse õõnestamine.

Aprillis 2011 teatas Taliban juhtkond kevadpealetungi „Badr“ algamisest 01.05.2011. Selle sihtmärkidenäimeti Afganistanis viibivaid välisvägesid ja luureteenistuste töötajaid, Kabuli valitsuse liikmeid ja ANSF juhtkonda ning ka Afganistani rahunõukogu liikmeid. Rünna- kudid pidid aset leidma kogu Afganistani territooriumi ulatuses ja on alust arvata, et 2011.a on mässuliste jaoks eriti oluline oma mõju taastamine Helmandis ja Kandaharis. Rünna- kumeeetoditena nimetati enesetapurünna- kuid, tavalisi rünna- kuid, suurpealetunge, rünna- kuid linnadele, varitsusi ja isevalmistatud lõhekehade (IED) kasutamist. Oma avalduses pööras Taliban tähelepanu tsiviilelanikkonna kaitsmise vajadusele, kuid kindlasti ei hõlma see valitsusega koostööd tegevaid või mässulisi mittetoetavaid isikuid.¹³ Graafiliselt illustreerib mässuliste eesmärke joonis 2.

Joonis 2. Mässuliste tegevuspiirkonnad ja eesmärgid 2011.a¹⁴.

Jooniste 1 ja 2 võrdlus näitab, et koalitsioonivägede ja mässuliste põhipingutus kattub Lõuna-Afganistanis, kus mässulised tahavad taastada oma mõju ja tugialad. Ida-Afganistanis teostas koalitsioon toetavat jõupingutust ning operatsioonikeskkonna kujundamist, kuid

¹¹ Ibid., p.56

¹² Ibid., p.53

¹³ Roggio, B. Taliban announce beginning of their 'spring offensive'. The Long War Journal. 30 April 2011. http://www.longwarjournal.org/archives/2011/04/taliban_announce_beg.php. 11.07.2011

¹⁴ US Department of Defense. Report on Progress Toward Security and Stability in Afghanistan and United States Plan for Sustaining the Afghanistan National Security Forces. April 2011. p.55

mässulised teostasid seal põhipingutust eesmärgiga rünnata pealinna, suurendada oma tegevusvabadust ja mõju ning luua varjupaiku. Põhja-Afganistani tähtsus nii koalitsiooni kui mässuliste strateegias on olnud sarnane – seal teostati toetavat jõupingutust. Arvestades ilmselt jõupingutuste asümmeetriat Ida-Afganistanis, ei ole üllatav, et ISAF-i ülem kindral Petraeus väljendas 2011.a juuli alguses arvamust, et sõjategevuse raskuspunkt peab peatselt nihkuma Ida-Afganistani. Selleks tuleb piirkonda suunata luurevahendeid, eriuksusi, õhu- ja ilmselt ka mingi kogus maaväge¹⁵.

¹⁵ Petraeus: Afghan fight shifting to east. The Washington Times. 4 July 2011.

Al-Qaeda Afganistanis ja Pakistani-Afganistani piirialadel

Peale Afganistani operatsiooni algust 2001.a (kui al-Qaeda kaotas paari kuuga 80% oma võitlejatest Afganistanis) transformeerus ta range korraldusega organisatsioonist, millel oli põhikiri ning rida muid tegevust korraldavaid dokumente, aga ka juhtnõukogu ning sõjanduse, poliitika, teabe, julgeoleku ja haldusega tegelevad komiteed, palju hajusama struktuuriga liikumiseks. Käesoleval ajal võib al-Qaeda jagada kolmeks: (1) tuumik al-Qaedaks, millesse kuulus bin Laden ja kuuluvad jätkuvalt talle isiklikult truudust vandunud ideoloogid ning välikomandörid, (2) al-Qaeda „ametlikult“ ja „mitteametlikult“ seotud grupid (nt Araabia poolsaare al-Qaeda) ning (3) al-Qaedast inspireeritud rakukesed ja üksikisikud.¹⁶ Afganistanis ja Pakistanis on koalitsioonivägede vastaseks eelkõige tuumik al-Qaeda.

Möödunud poolaastal oli suurimat kajastamist saanud edusammuks võitluses al-Qaedaga tema pikaajalise juhi Osama bin Ladeni tapmine USA eriüksuste operatsiooni käigus Abbottabadi linnas Pakistanis 02.05.2011. Toimunu oli jätkuks USA vägede erioperatsioonidele, mille sihtmärgiks on tuumik al-Qaeda kõrgem juhtkond. 2009.a koostatud sihtmärkide nimekirja on kantud 30 selle terroriorganisatsiooni kõrgemat juhti, kellest möödunud poolaasta lõpuks oli hävitatud 20, neist 5 käesoleval aastal.

Osama bin Ladeni varjupaigast saadud informatsioon al-Qaeda seisukorra kohta kinnitas, et organisatsioon on juba mõnda aega väga suure surve all ning selle juhtkonna suurimaks mureks on kujunenud enda julgeoleku tagamine. Al-Qaeda enne bin Ladeni surma kolmandal positsioonil olnud Atyiah abd al-Rahman kirjutas bin Ladenile, et al-Qaeda juhte hävitatakse kiiremini kui neid jõutakse ametisse määrata¹⁷. Osama bin Laden olevat väljendanud nõrdimust selle üle, et ta ei saa juhtida operatsioone, kui tema alluvad on nii suurel määral mures oma elu pärast ning mitmed kõrged al-Qaeda juhid on lausa keeldunud vastulöögi kartuses ründmast USA-d ja teisi lääneriike eelistades tegutsemist Jeemenis, Somaalias ja Alžeerias.¹⁸

Bin Ladeni varjupaigast saadud infot ei ole tervikuna avalikustatud, kuid selle üks aspekt on finantsiline. Teadaolevalt on al-Qaeda saanud suurema osa oma finantsidest Pärsia lahe piirkonnast. 2009.a oli organisatsiooni jaoks rahalises mõttes senini raskeim ja hiljuti tuli abi küsida Pakistanist Lashkar-e-Taibalt.¹⁹ Rahanappus oli isegi nii suur, et takistas al-Qaeda vastuluureüksuse tööd. Seepärast soovitas bin Laden eelmisel aastal moodustada raha teenimiseks al-Qaeda erirühma, kelle ülesandeks peaks olema diplomaatide röövimine ja nende eest lunaraha saamine.²⁰

Samuti iseloomustab al-Qaeda juhtkonnale avaldatava surve tugevust asjaolu, et bin Ladeni järglane – Ayman al-Zawahiri – suudeti ametisse kinnitada alles 16.06.2011, ehkki al-Qaeda põhimäärus nägi ette bin Ladeni asetäitja automaatse tõusu organisatsiooni etteotsa. Ayman al-Zawahiri üheks peamiseks ülesandeks saab ilmselt organisatsiooni ühtsuse

¹⁶ Nelson, R.O., Sanderson T.M. A Threat Transformed. Al-Qaeda and Associated Movements in 2011. A Report of the CSIS Homeland Security and Counterterrorism Program and CSIS Transnational Threats Program. Washington: Center for Strategic and International Studies. 2011. pp.2,4-5

¹⁷ Bin Laden document trove reveals strain on al-Qaeda. The Washington Post. 2 July 2011

¹⁸ Mausner, A., Cordesman, A. The War in Afghanistan: A Trip Report. Center for Strategic and International Studies. Burke Chair of Strategy. 20 June 2011. p.10.; Binnie, J. Dead Man's Shoes. Al-Qaeda Looks to a Future without bin Laden. Jane's Intelligence Review. Vol.23. No.6. 2011. p.12

¹⁹ Levitt, M. Checkbook Jihad. Foreign Policy. 11 May 2011.

http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/05/11/checkbook_jihad?page=0,1. 13.07.2011

²⁰ Bin Laden document trove reveals strain on al-Qaeda. The Washington Post. 2 July 2011

tagamine, mida oleks hea teha mingi suuremastaapse terroriakti teostamise teel. Seda aga on praegu teha raskem kui kunagi varem – USA luureteenistuste andmeil pole tuumik al-Qaedaal ettevalmistamisel ühtki mastaapset terroriakti ning organisatsioon polegi tegelikult suuteline midagi sellist praegu korda saatma²¹. Eeltoodust lähtudes ütles endine Luure Keskagentuuri direktor ja praegune USA kaitseminister Panetta, et USA võit al-Qaeda üle on käeulatuses. USA hinnangul võib 10-20 al-Qaeda jaoks kriitilise tähtsusega juhtfiguuri (eelkõige Ayman al-Zawahiri ja Anwar al-Awlaki) hävitamine või tabamine Pakistanis, Somaalias ja Jeemenis saada organisatsioonile lõplikuks löögiks²².

Al-Qaeda otsene osalus mässuliste tegevuses Afganistanis kahanes möödunud poolaastal samuti. Kui aasta alguses oli al-Qaedaal Afganistanis 500 võitlejat, siis mai keskpaigaks oli nende arv langenud 100-le. Al-Qaeda liikmed teostasid Afganistani mässuliste väljaõpet ning olid neile väga oluliste oskuste allikaks.²³ Al-Qaeda taotles ka varjupaikade ja väikeste mässuliste treeninglaagrite taasloomist Afganistani piirialadel, kust liitlaste väed lahkusid, et keskenduda asustatud punktide kaitsele. Aprillis saabusid teated, et al-Qaeda aktiivsus kasvas Kirde-Afganistanis (Kunari, Nangarhari ja Nuristani provintsid) eelnenud 6-8 kuu jooksul ning kasutati ära võimuvaakum, mis tekkis kui USA väed siirati Kirde-Afganistani suurematesse asustatud punktidesse ja ISAF-i operatsioonid koondusid lõunasse. Al-Qaeda omas jätkuvalt väga tihedaid sidemeid Haqqani võrgustikuga ning väidetavalt ka Afganistani Talibani kõigi tasemete juhtidega.²⁴ Lõpetuseks võib öelda, et teadaolevalt omasid al-Qaeda laagrid ja varjupaigad Afganistani piirialadel siiski liiga piiratud väljaõppe võimalusi ja olid liiga ajutised, et neist oleks lähtunud otsene oht lääneriikidele.

²¹ Zawahiri faces hurdles as bin Laden's successor. The Washington Post. 17 June 2011

²² Panetta says defeat of al-Qaeda is 'within reach'. The New York Times. 9 July 2011

²³ 'Baby bin Ladens' posing new threat to the West. The Daily Telegraph. 6 January 2011; Al-Qaeda "cadres" still help Afghan Taliban: U.S. commander. Reuters. 16 May 2011

²⁴ Al-Qaeda 'setting up training centres in Afghanistan'. The Daily Telegraph. 6 April 2011

Julgeolekuolukord Afganistanis

Vägivalla üldine tase ja julgeolek erinevates Afganistani piirkondades

Käesoleva aasta esimese kvartali lõpus registreeritud mässuliste rünnakute arv ületas Afghanistan NGO Safety Office'i andmeil eelmise aasta vastava näitaja 51% (vastavalt 2700 ja 1791) ning poolaasta lõpus 42% võrra (vastavalt 7178 ja 5058). Provintside arv, kus toimus vähemalt üks mässuliste rünnak päevas, on kasvanud kuuelt 2009.a kaheteistkümnelt 2011.a.²⁵ Kuude lõikes ületas 2011.a juunis registreeritud mässuliste rünnakute arv kõigi eelmiste kuude sama näitaja ja moodustas 1680 rünnakut (2010.a juuni – 1319 ja 2010.a september -1541 rünnakut). Seejuures oli kõige vägivaldsem provintsi Helmand, kus 29. juuni seisuga olid relvastatud grupeeringud vastutavad 1430 rünnaku eest (2010.a – 1408).²⁶ Ka ÜRO andmetel ületas vägivalla tase käesoleva aastat esimeses pooles eelmise aasta vastava taseme. Ajavahemikus märts-juuni 2011 oli see 51% kõrgem 2010. aasta sama perioodi tasemest ning peamise osa sellest moodustasid relvastatud kokkupõrked ja IED rünnakud. Aprillis pandi Afganistanis toime 17 enesetapurünnakut, mis on rohkem kui 2010.a mistahes kuu jooksul.²⁷

Ülaltoodud andmed vägivalla kasvu kohta Afganistanis on ilmses vastuolus ISAF uue ülema kindralleitnant Alleni hinnanguga, mille ta esitas kuulamisel USA Kongressis ja mille kohaselt on vägivald Afganistanis tervikuna vähenenud 5% ning Helmandi ja Nimrozi provintsid lausa 40%.²⁸ Kindral Petraeus on väitnud, et mässuliste rünnakute arv on langenud 14% viimase 12 kuu jooksul.²⁹

Nii dramaatiliselt erinevust ÜRO ja Afghanistan NGO Safety Office'i andmete vahel ühelt poolt ja USA väejuhatuse andmete vahel teiselt poolt (kas 40-50% kasv või 5-14% langus) on raske seletada, sest puudub ülevaade nende hinnangute koostamise meetodikast. Samuti ei võimalda ühe või teise hinnangu õigsust hinnata hukkunud tsiviilisikute arvu kasv (vt allpool), sest ÜRO Afganistani missiooni andmeil on tsiviilisikute surmade põhjusteks IED kasutamine ja enesetapurünnakud (põhjustasid 49% kõigist tsiviilisikute surmadest), atentaadid ja ka otsene lahingutegevus.³⁰ See ÜRO hinnang kattub vähemalt osaliselt (IED poolt põhjustatud tsiviilohvrite osas) USA kindral Rodriguezi hinnanguga, kes väitis, et vägivald Afganistanis on vähenenud ja enamasti kandunud väljapoole tihedalt asustatud alasid.³¹

²⁵ The Afghanistan NGO Safety Office. ANSO Quarterly Data Report Q1 2011. 1 January – 31 March 2011. p.8.; The Afghanistan NGO Safety Office. ANSO Quarterly Data Report Q2 2011. 1 January – 30 June 2011. pp.7-8.

²⁶ The Afghanistan NGO Safety Office. The ANSO Report. Issue 76. 16-30 June 2011. pp.8, 21.

²⁷ United Nations Security Council. The Situation in Afghanistan and Its Implications for International Peace and Security. Report of the Secretary General. A/65/873-S/2011/381. 23 June 2011. p.1

²⁸ Advance Questions for Lieutenant General John R. Allen Nominee to be Commander, International Security Assistance Force and Commander, United States Forces Afghanistan. 28.06.2011. p.6. <http://armed-services.senate.gov/statemnt/2011/06%20June/Allen%2006-28-11.pdf>. 14.07.2011

²⁹ Afghanistan civilian death toll has risen sharply, says United Nations. The Guardian. 19 July 2011

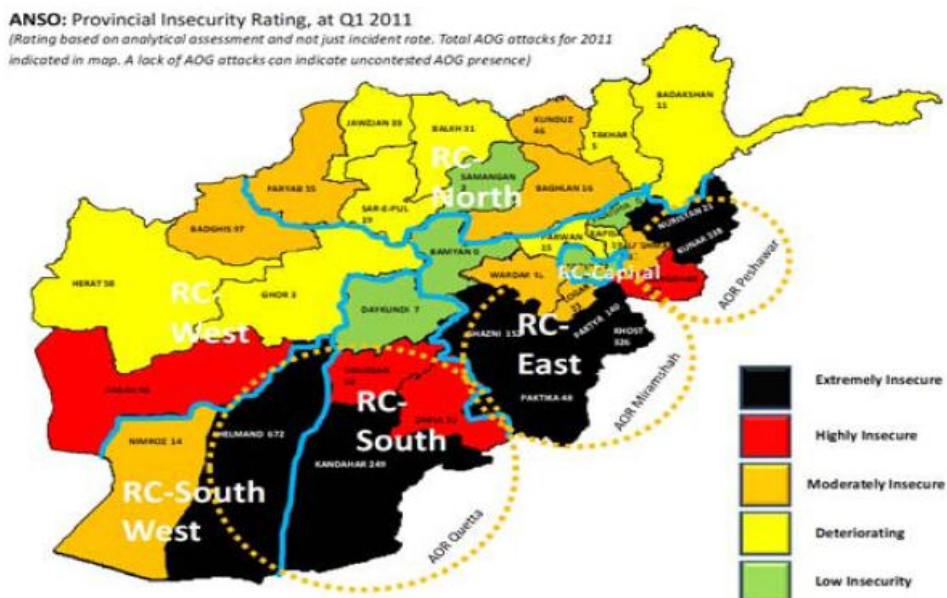
³⁰ United Nations Assistance Mission in Afghanistan. Afghanistan. Midyear Report. 2011. Protection of Civilians in Armed Conflict. July 2011. p.10,15

³¹ Outgoing US commander says violence waning in Afghan cities, fight continues in rural areas. The Washington Post. 11 July 2011

Mässuliste aktiivsuse tagajärjel hukkus esimesel poolaastal kõige rohkem koalitsioonivägede sõjaväelasi Lõuna-Afganistanis: Helmandis 86 ja Kandaharis 41, kusjuures üheski teises provintsis ei ületanud hukkunud koalitsiooni sõjaväelaste arv 20³². Kokku hukkus 2011. a esimesel poolaastal Afganistani operatsiooni käigus 281 koalitsiooni sõjaväelast (möödunud aastal oli hukkunuid 323) ning ligi 1000 ANSF võitlejat³³. Mässuliste kaotuste kohta kontrollitavad andmed puuduvad. Wikipediast võib leida hinnangu 1300-1400 hukkunut³⁴, kuid see arv sisuliselt võrdsustab ANSF/koalitsiooni ja mässuliste kaotused, mis on ANSF ja koalitsiooni absoluutse sõjalise ülekaalu puhul küsitav.

Kõrge vägivalda tase ja ennekõike ulatuslik IED kasutamine mässuliste poolt on suurendanud tsiviilohvrite arvu. 2011. a esimeses pooles registreeriti 1462 tsiviilohvrit, mis on 15% rohkem kui möödunud aasta samal perioodil. Tsiviilohvritest oli 80% põhjustatud mässuliste poolt, 14% ANSF ja koalitsioonivägede poolt ning 6% hukkunute puhul ei olnud surma põhjustaja identifitseeritav. Koalitsioonivägede ja ANSF poolt põhjustatud tsiviilohvritest langes ligi 50% ISAF ründekopterite arvele, õhuväe tegevuse läbi hukkus 79 tsiviilisikut (14% rohkem kui 2010. a) ja õistes erivägede operatsioonides 30 tsiviilisikut. Tsiviilohvrite statistika koostamisel kontakteerus ÜRO missioon Afganistanis ka Talibaniga, kellele anti võimalus saada tulemusi argumenteeritult vaidlustada.³⁵

Julgeoleku tase oli madalaim Lõuna-, Ida- ja Kirde-Afganistanis (mustaga tähistatud alad joonisel 3), kus tegutsevate mässuliste juhtkonnad asuvad vastavalt Pakistanis Quettas, Miramshahis ja Peshawaris.

Joonis 3. Julgeolekutase erinevates Afganistani piirkondades³⁶.

³² Casualties.org. <http://icasualties.org/OEF/ByProvince.aspx>. 14.07.2011

³³ Ibid.; ANSF kaotuste hinnang põhineb artiklil: Petraeus's unfinished legacy in Afghanistan. The Washington Post. 29 June 2011

³⁴ List of Taliban Fatality Reports in Afghanistan. Wikipedia.

http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Taliban_fatality_reports_in_Afghanistan. 12.07.2011

³⁵ Shifting Tactics Drive Record High Afghan Civilian Death Toll in First half of 2011. United Nations Assistance Mission in Afghanistan.

<http://unama.unmissions.org/Default.aspx?tabid=1741&ctl=Details&mid=1882&ItemID=14449>. 14.07.2011

³⁶ The Afghanistan NGO Safety Office. ANSO Quarterly Data Report Q1 2011. 1 January – 31 March 2011.

p.10.

Näidatud piirkondadest muutus olukord märtsist-juulini väga keeruliseks Nuristani provintsis Kirde-Afganistanis, kus peale USA vägede lahkumist vallutas 300 mässulist 29.03.2011 Waygali piirkonna pealinna ja heiskas seal Afganistani Islamiemiraadi lipu³⁷. Kabuli valitsus ei ole teinud katsetki Waygali piirkonda tagasi vallutada ja see territoorium on langenud täielikult mässuliste kontrolli alla. Mässulised on Nuristanis järgnevalt läbi viinud rea operatsioone: 10.05. ründas 400 mässulist piirikontrollipunkte, 25.05. ründas 300-500 mässulist Duabi piirkonda ja 05.07. ründas 150 mässulist taas piirikontrollipunkte. Afghanistan NGO Safety Office'i hinnanguil oli olukord Nuristani provintsis mässuliste domineerimise tõttu poolaasta lõpus nii halb, et tegelikult ei laekunud seal enam andmeid ja puudus adekvaatne ülevaade seal toimuvast³⁸. Olukorda Kirde-Afganistanis on halvendanud ka jaanuaris alanud ja juunis järsult intensiivistunud suurtükitali Pakistanist, mis on alates juuni keskpaigast sundinud oma kodudest lahkuma 12000 külaelanikku Kunari, Nangarhari ja Nuristani provintsid³⁹.

Olukorda kahe riigi piiril ja kahe riigi suhteid on komplitseerinud ka poolaasta lõpus Pakistani asustatud punktide ja sõjaliste kontrollpunktide vastu Afganistanist tulnud sadade võitlejate jõududega toime pandud mässuliste rünnakud, millest vähemalt osa on mässuliste väidatel olnud Pakistani ja Afganistani mässuliste ühisoperatsioonid⁴⁰. Niisugused arengud viitavad samuti Afganistani ja Pakistani kontrolli vähenemisele kahe riigi piiril toimuva üle ja mässuliste mõju suurenemisele seal.

Konflikti osapoolte tugevus

Mässuliste grupeeringutesse (eelkõige Quetta Shura Taliban, Haqqani võrgustik ja Hizb-e-Islami Gulbuddin) on alates 2009.a lõpust kuulunud kokku ligikaudu 25000 võitlejat ja see arv on jäänud sisuliselt muutumatuks hoolimata 2010.a Afganistani juurde viidud koalitsiooni lisavägedest ning mässuliste kaotustest⁴¹. Niisugune arvukuse püsivus kinnitab USA kaitseministeeriumi seisukohta, et hetkel ei oma koalitsioon veel täielikku arusaama mässuliste regenereerumis-/taastumisvõimest, mis on osutunud väga kõrgeks hoolimata koalitsiooni poolt avaldatud märkimisväärsest survest⁴². Afghanistan NGO Safety Office'i hinnanguil on mässulised kohanenud USA-ISAF vägede arvukuse kasvu ja intensiivistunud operatsioonidega ning suutnud säilitada patiolukorra Afganistanis⁴³.

Cordesmani (kes viitab USA ekspertide hinnanguile) andmeil hävitati ainuüksi eriüksuste operatsioonide käigus ajavahemikus veebruar-mai 2011 ligi 500 mässuliste juhti ja 550 lihtliiget

³⁷ Afghan area near valley is captured by Taliban. The New York Times. 29 March 2011

³⁸ The Afghanistan NGO Safety Office. ANSO Quarterly Data Report Q2 2011. 1 January – 30 June 2011. p.8.

³⁹ Afghan villagers at border flee shelling from Pakistan. The Wall Street Journal. 12 July 2011

⁴⁰ At least 72 killed in battle on Pakistan-Afghan border. The Washington Post. 2 June 2011; Militants launch cross-border attack into Pakistan. Reuters. 16 June 2011; Militants from Afghanistan attack Pakistani villages. Reuters. 6 July 2011

⁴¹ Taliban strength unaffected by allied surge. ABCNews. 6 January 2011; Few Taliban leaders take Afghan offer to switch sides. The New York Times. 19 June 2011

⁴² US Department of Defense. Report on Progress Toward Security and Stability in Afghanistan and United States Plan for Sustaining the Afghanistan National Security Forces. April 2011. pp.55-56

⁴³ The Afghanistan NGO Safety Office. ANSO Quarterly Data Report Q2 2011. 1 January – 30 June 2011. p.7

ning vangistati ca 2400 mässulist⁴⁴. Seadmata kahtluse alla nende konkreetsete andmete õigsust ja tõsiasja, et mässulised on tugeva surve all (vt ka allpool), tuleb siiski meeles pidada, et esitatud arvud on vaid hinnangud. Kui kindral Petraeus esitas samasugused andmed 2010. a mai-juuli kohta (tapeti või vangistati 365 Talibani juhti, tapeti 1031 ja vangistati 1355 mässulist), siis selgus mõne aja pärast, et 80% vangistatutest ei olnud üldse Talibaniga seotud (mida kinnitas ka ISAF pressiohvitser) ning nad vabastati mõne päeva jooksul peale vahistamist⁴⁵. Teine asjaolu, mille tõttu koalitsioonivägede hinnanguid mässulistele tekitatud kaotuste suhtes tuleb kriitiliselt hinnata, seisneb koalitsiooni probleemides luure vallas. Need on viinud kohati väga suurt vastukaja tekitanud eksimusteni ja mässulistega mitteseotud isikute tapmiseni⁴⁶.

Mässuliste juhtide vastu suunatud erivägede operatsioonid kutsusid möödunud poolaastal esile lahkemisi mässuliste alama ja keskastme juhtide vahel ühelt poolt ning Pakistanis elava kõrgema juhtkonna vahel teiselt poolt. Viimane nõudis peale talve lõppu kohe aktiivse sõjategevuse alustamist Afganistanis, kuid mitmed keskastme juhid ei soovinud Pakistanist Afganistani tagasi pöörduda suurenenud ohu tõttu oma elule. Samuti on Taliban olnud sunnitud hukkama mitmeid oma Afganistanis tegutsevaid juhte, sest need on nii koalitsiooni surve kui ka lahinguväsimuse tõttu olnud valmis lõpetama sõjategevust koalitsiooni ja Kabuli valitsuse vastu. Teisest küljest on näidanud sündmused Afganistanis, et mässuliste välikomandöride hävitamine võib mässuliste etteotsa tuua palju radikaalsema ja leppimatuma juhtide põlvkonna, kes ei ole nõus rahuläbirääkimisi alustama ning kes on palju halastamatumad ja hoolimatumad jõe kasutamisel.⁴⁷

Kuigi mässuliste juhtide hävitamine ei ole senini peatanud mässuliste tegevust, on see siiski oluliselt mõjutanud selle efektiivsust ning sundinud eelistama teistsuguseid tegevusviise. Suure sõjalise kogemusega juhtide kaotamine on pannud mässulised asetama suuremat rõhku enesetapurünnakute ja IED kasutamisele ning sundinud keskendama rünnakuid eelkõige ANSF ja Afganistani valitsusasutuste vastu.

ANSF arvukus kasvas vaadeldaval perioodil USA kaitseministeeriumi andmeil ligi 9000 võitleja võrra. Kui aasta alguses oli Afganistani armees (ANA) 162000 liiget, siis juunis 2011 oli neid 164000. Afganistani politseis (ANP) oli aasta alguses 119000 liiget ja juunis 126000 liiget. Aasta lõpuks peaks ANSF kasvama 305600 võitlejani, kuid ANSF lõplik suurus on käesoleval ajal alles otsustamisel. USA administratsioon on arutanud võimalusi viia see 350000 võitlejani.⁴⁸ Lisaks ANA aja ANP arendamisele, on Afganistanis 2010. a augustist käivitatud ka kohalike omakaitseüksuste (ALP) loomine, et luua kogukondades võime kaitsta end mässuliste eest. ALP koosseisus oli poolaasta lõpuks 6500 võitlejat ning selle organisatsiooni lõplikuks suuruseks võiks kindral Petraeuse arvates kujuneda 21000, teistel andmetel aga juba 30000 võitlejat.⁴⁹

⁴⁴ Cordesman, A. Afghanistan and the Uncertain Metric of Progress. Part Six: Victory is Possible, but 'Fragile and Reversible'. Working Draft: 6 June 2011. p.44

http://csis.org/files/publication/110606_afghan_metrics_VI_final.pdf. 10.07.2011

⁴⁵ 'Most captured Taliban were civilians'. Al Jazeera. 29.06.2011

⁴⁶ Intelligence failures 'led to the deaths of Afghan civilians'. The Independent. 12 May 2011

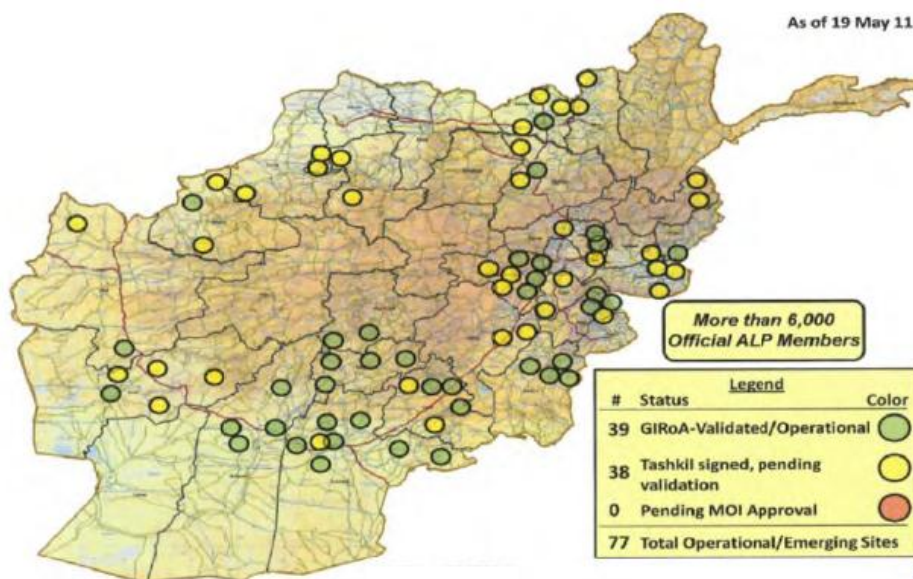
⁴⁷ Midlevel Taliban admit to a rift with top leaders. The New York Times. 21 February 2011; Taliban 'killing their own' in bid to wrest back control in Sangin. The Independent. 31 January 2011

⁴⁸ US Department of Defense. Report on Progress Toward Security and Stability in Afghanistan and United States Plan for Sustaining the Afghanistan National Security Forces. April 2011. pp. 22,30; Katzman, K. Afghanistan: Post-Taliban Governance, Security, and U.S. Policy. CRS Report for Congress. June 3, 2011. p.22

⁴⁹ Katzman, K. Afghanistan: Post-Taliban Governance, Security, and U.S. Policy. CRS Report for Congress. 3 June 2011. p.43; 250,000 Afghans 'flee homes in two years'. Al Jazeera. 28.06.2011

Hoolimata paljudest probleemidest, mis on seotud ANSF arengu ja võitlusvõimega, mängib ANSF julgeoleku tagamisel Afganistanis ja sõjalistes operatsioonides mässuliste vastu järjest suuremat rolli. 2010. a lõpus läbi viidud pealetungis Kandahari provintsis moodustas ANSF 60% kõigist rakendatud üksustest ning 2011. a esimesel poolel osalesid ANSF üksused 95% suurematest operatsioonidest. See osalus saavutatakse eelkõige läbi ANSF üksuste koostegutsemise ISAF üksustega, sest 2011. a esimese poolaasta lõpuks pole ükski ANA pataljon ja pataljonisuurune üksus (neid on 157), brigaadi ja diviisi staap ning ükski ANP üksus (neid on 203) saavutanud iseseisva tegutsemise võimet.⁵⁰ ISAF toetus ANSF üksustele võib varieeruda lihtsast erineval tasemel nõustamisest kuni otsese abistamiseni tegevuses. ALP roll mässuliste vastases võitluses seisneb eelkõige mässuliste mõju vähendamises elanikkonnale ning seeläbi mässuliste toetuse ja liikumisvabaduse piiramises. Kuigi ALP arvukus ei ole suur võrreldes ANSF-ga, on juba ALP loomise fakt ise tõmmanud endale mässuliste tähelepanu ja muutnud ALP ründamise ja selle arengu takistamise mässuliste üheks prioriteediks.⁵¹ ALP üksuste paiknemine on näidatud joonisel 4.

ANSF arendamisega seotud probleemid on jätkuvalt tõsised ja mitmekesised. Need algavad isikkoosseisu kvaliteedist – vaid 10% ANSF-i värvatutest on kirjaoskajad, 63000 ANSF liiget, kes on omandanud kirjaoskuse, suudavad lugeda 9-aastase tasemel⁵². ANA-l on puudus ohvitseridest ja allohvitseridest (15-20% kohtadest on täitmata) ning ANA ja ANP igakuine personalivoolavus/-kulu (*ingl* attrition) moodustab 1-3%. See on küllaltki kõrge näitaja ja takistab oluliselt ANSF võitlusvõime tõstmist.

Joonis 4. ALP üksuste paiknemine Afganistani territooriumil⁵³.

Teistel andmetel võib aga kuni 2/3 ANP liikmetest lahkuda teenistusest kahe nädala jooksul peale üksusse saabumist⁵⁴. Milline ANP personalivoolavuse määr on tõene, on raske öelda,

⁵⁰ US Department of Defense. Report on Progress Toward Security and Stability in Afghanistan and United States Plan for Sustaining the Afghanistan National Security Forces. April 2011. pp.13,38-39

⁵¹ Afghan Taliban bombing kills dozens. The Wall Street Journal. 22 February 2011

⁵² After 10 Years, no security unit is fit to take over from coalition in Afghanistan. The Independent on Sunday. 12 June 2011

⁵³ Cordesman, A. Afghanistan and the Uncertain Metric of Progress. Part Six: Victory is Possible, but 'Fragile and Reversible'. Working Draft: 6 June 2011. p.45

http://csis.org/files/publication/110606_afghan_metrics_VI_final.pdf. 10.07.2011

sest läbi viidud auditi tulemuste kohaselt ei omanud Afganistani siseministeerium aasta alguses tegelikult täpset ülevaadet ANP isikkoosseisu suuruselt (septembris 2010 oli ANP-s erinevatel andmetel 111700-125200 politseinikku)⁵⁵. Lisaks oli ANP koosseisus 40000 politseinikku, kellel polnud üldse mingit väljaõpet⁵⁶.

Eeltoodud tulenevalt on selge, et ANSF-l on tõsiseid probleeme distsipliiniga ning tsiviilelanike kohtlemisega, mille taustal on karistamatuse tunne ja valitsuse kontrolli nõrkus jõustruktuuride üle⁵⁷. Eriti negatiivseid seisukohti on esitatud mõnede ALP üksuste suhtes, keda on kohati nimetatud lausa kurjategijateks, kes on kasutanud ära soodsa olukorra, et hankida endale relvad ja terroriseerida kohalikku elanikkonda⁵⁸.

Eraldi peab välja tooma ANSF sidemed mässulistega. Tihti saadavad afgaani pered oma poegi võitlema mõlema sõdiva poole ridadesse, et omada mõju mõlemal poolel. ANSF väga kiire kasv, tuhandete isikute värbamine ja vastuluuretöötajate nappus on muutnud uute ANSF liikmete tausta kontrollimise väga raskeks, mis on võimaldanud mässulistel tungida ANSF ridadesse ja kasutada ANSF vorme koalitsiooni sõdurite ründamiseks. Kasutades ANSF kogenematust julgeolekuküsimustes suutis üks Haqqani võrgustiku juht lausa kolm aastat planeerida ja juhtida enesetapurünnakuid vanglast. Probleemi lahendamiseks on ISAF hakanud pöörama järjest suuremat tähelepanu ANSF vastuluurevõime arendamisele, kuid olukorra sisulise muutmiseni läheb veel aega.⁵⁹

ISAF vägede arvukus vaadeldaval perioodil praktiliselt ei muutunud moodustades 2011.a jaanuaris ja juunis ümmarguselt 132000 sõjaväelast. Juunis olid suurimad panustajad USA 90000, Suurbritannia 9500, Saksamaa 4800, Prantsusmaa 3900 ja Itaalia samuti 3900 sõjaväelasega.⁶⁰ ISAF üksustele lisaks tegutses Afganistanis ligi 10000 USA (peamiselt erivägede) sõdurit, kes paiknesid Ida-Afganistanis, allusid ISAF ülemjuhatajale, kuid tegutsesid USA operatsiooni Enduring Freedom raames.⁶¹

Seega oli koalitsioonivägede koosseisus 2011.a esimesel poolaastal ca 142000 sõjaväelast, mis koos ANSF (ANA 164000 ja ANP 126000 liiget) ja ALP võitlejatega (6500) andis koalitsiooni üldsuuruseks 438500. See tähendab, et mässutõrjet tegevate sõjaväelaste ja politseinike ja elanikkonna suhe oli 1:68. See oli küllalt lähedal mässutõrje teostamiseks

⁵⁴ US Department of Defense. Report on Progress Toward Security and Stability in Afghanistan and United States Plan for Sustaining the Afghanistan National Security Forces. April 2011. pp. 23,25,35; House of Lords. European Union Committee. The EU's Afghan Police Mission. Report with Evidence. 8th Report of Session 2010–11. London: The Stationery Office Limited. p.46

⁵⁵ Office of the Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction. Despite Improvements in MoI's Personnel Systems, Additional Actions Are Needed to Completely Verify ANP Payroll Costs and Workforce Strength. April 2011. p.6

⁵⁶ Inspector General. US Department of Defense. Assessment of US Government Efforts to Train, Equip, and Mentor the Expanded Afghan National Police. March 2011. p.19

⁵⁷ Barber, R. No Time to Lose. Promoting the Accountability of the Afghan National Security Forces. Joint Briefing Paper. Oxfam GB. 10 May 2011

⁵⁸ US-funded Afghan militias 'beat, rob and kill with impunity'. The Daily Telegraph. 19 June 2011

⁵⁹ Afghan government says prisoner directed attacks. The New York Times. 10 February 2011; Afghan Taliban intelligence network embraces the new. The Los Angeles Times. 13 April 2011; U.S. sending training agents to Afghanistan to stem infiltration of local forces. The New York Times. 10 June 2011

⁶⁰ NATO. International Security Assistance Force (ISAF): Key Facts and Figures. 25 January 2011.

<http://www.isaf.nato.int/images/stories/File/Placemats/ISAF%20Placemat%20January%202011.pdf>.

14.07.2011; NATO. International Security Assistance Force (ISAF): Key Facts and Figures. 6 June 2011.

[http://www.isaf.nato.int/images/stories/File/Placemats/Revised%206%20June%202011%20Placemat%20\(Full\).pdf](http://www.isaf.nato.int/images/stories/File/Placemats/Revised%206%20June%202011%20Placemat%20(Full).pdf). 14.07.2011

⁶¹ Q&A: Foreign forces in Afghanistan. BBC. 20 July 2011

vajalikule sõjaväelaste ja elanikkonna suhtele 1:50⁶². Samas peab arvestama, et USA-ISAF vägede arvukus Afganistanis ilmselt kulmineerus 2011.a ja hakkab edaspidi langema. Seda peab aitama kompenseerida ANSF ja ALP kasv. Kui ANSF suurus piiratakse 350000 ja ALP suureneb 30000 võitlejani, siis on Afganistani relvastatud struktuuride ja elanikkonna suhe 1:78. Kui Afganistani struktuuride arvukusele lisada pikkamööda 2014. aastani kahanev USA-ISAF kontingent Afganistanis, siis peaks olema võimalik 2011.a esimese poolaasta taset 1:68 säilitada koalitsioonivägede väljaviimiseni.

Küll aga jääb hetkel vastamata palju küsimusi ANSF ja ALP üksuste kvaliteedi osas. Kui USA väejuhatuses on arutletud vägede arvukuse langusest tuleneva võitlusvõime kompenseerimist väikese koguse erivägede saatmisega Afganistani (16 erivägede sõduri võitlusvõimet loetakse võrdseks 100 tavaüksuse sõduri omaga)⁶³, siis kas ANSF ja ALP suudavad hakata täitma lääneriikide lahkumisest tekkivaid lünki koalitsioonis, ei ole praegu selge.

⁶² McGrath, J.J. Boots on the Ground: Troop Density in Contingency Operations. Global War on Terrorism. Occasional Paper 16. Combat Studies Institute Press: Fort Leavenworth, Kansas. 2006. p.91

⁶³ 'Mini-surge' of U.S. special forces to hit Afghanistan. Stars and Stripes. 4 July 2011

Valitsuse legitiimsuse ja kontrolli tugevdamine

Keskvalitsuse funktsioneerimine, probleemid ja president Karzai katsed võimu tsentraliseerida

Afganistani keskvalitsuse arendamine, selle mõju ja kontrolli tugevdamine riigis toimuva üle tähendab sisuliselt võimuhete ümbersuunamist traditsiooniliselt hõimu- ja rahvusgrupi tasandilt erinevatele (järjest enam) valitavatele riigistruktuuridele. See protsess on peale Talibani režiimi langemist 2001.a olnud oodatust palju aeglasem ning selle käigus tuleb jätkuvalt ületada väga paljusid probleeme. Kahjuks ei avalda ükski rahvusvaheline organisatsioon ega riik käesoleval ajal piisavalt detailset informatsiooni, mille alusel saaks objektiivselt hinnata riigivalitsemise arengut Afganistanis erinevatel tasanditel⁶⁴.

Riigiaparaadi arendamisel seisab Afganistan silmitsi mitmete probleemidega, millest kindlasti esmane on kvalifitseeritud avalike teenistujate/riigiametnike nappus ning viimaste madal palk. Afganistani riigi palgal on ca 500000 isikut, kellest enamus on ANSF liikmed ja väga paljud töötavad ka haridussüsteemis. Riigiametnikke on ebapiisavalt ja USA-lt 2010.a saadud finantsabiga (85 mln USD) koolitati Afganistani Avaliku Teenistuse Instituudis 16000-18000 riigiametnikku. Afganistani riigiametnikke koolitati ka Indias ning mitmed riigid (Jaapan, Singapur, Saksmaa jt) viisid läbi koolitusprogramme Afganistanis. Riigiametniku keskmine kuupalk moodustas 200 USD, mis oli selgelt liiga madal võrreldes palkadega, mida sama isik võinuks saada erafirmas töötades – 6500 USD.⁶⁵

Riigiametnike nappus ja eriti nende kogenematus tähendab seda, et Afganistani keskvalitsus lihtsalt ei ole suuteline tulemuslikult kasutama oma finantse. Sellegipoolest on Afganistani keskvalitsus püüdnud tsentraliseerida vastavate otsuste tegemist, et omada finantsilisi mõjutusvahendeid provintside, erinevate poliitikute ja sõjapealike suhtes ning samas võimalust mööda vältida ka rahade väärkasutamist.

Ministeeriumid suudavad keskel läbi sihipäraselt ära kasutada vaid 30% oma eelarvest ning finantsotsuste langetamise tsentraliseerimine selle asemel, et lubada otsuseid teha provintsi, piirkonna ja kohalike omavalitsuste tasemel, on olukorda kogu riigis halvendanud. Töö Afganistani keskvalitsuse ja omavalitsuste suhete määratlemise kallal alles käib ning provintside ja madalama taseme omavalitsuste eelarvete koostamise meetodid ja juhendid on väljatöötamisel. On oodata, et julgeolekuvastutuse üleandmise käigus muutub järjest olulisemaks see, et raha laekuks tõrgeteta riigieelarvest kohalike omavalitsuste eelarvetesse, sest toetajariigid hakkavad vähem finantseerima projekte kohtadel.⁶⁶

⁶⁴ Mausner, A., Cordesman, A.. The War in Afghanistan: A Trip Report. Center for Strategic and International Studies. Burke Chair of Strategy. 20 June 2011 p.11

⁶⁵ Katzman, K. Afghanistan: Politics, Elections, and Government Performance. CRS Report for Congress. 5 May 2011. pp.30-31.; Mausner, A., Cordesman, A.. The War in Afghanistan: A Trip Report. Center for Strategic and International Studies. Burke Chair of Strategy. 20 June 2011 pp.11-12

⁶⁶ Mausner, A., Cordesman, A. The War in Afghanistan: A Trip Report. Center for Strategic and International Studies. Burke Chair of Strategy. 20 June 2011. p.11; United Nations Security Council. The Situation in Afghanistan and Its Implications for International Peace and Security. Report of the Secretary General. A/65/873-S/2011/381. 23 June 2011. p.9-10

Keskvalitsuse nõrkus ja piiratud haldussuutlikkus tähendab ka keskvalitsuse suhteliselt piiratud võimet edendada riigi ülesehitamist kohalike omavalitsuste tasandil ning võita demokraatlikele riikidele omasel teel mässutõrje eduks vajalikku elanikkonna toetust.

Seepärast on Afganistani president Karzai tuginenud oma võimu ja mõju kindlustamisel riigi erinevates osades endistele/praegustele sõjapealikutele, kriminaalse taustaga mõjukatele isikutele, hõimu- ja rahvusvähemuste juhtidele, kellest osal on ka oma relvastatud struktuurid. Osa neist aitas Hamid Karzail võita 2009. a presidendivalimised tagades erinevate Afganistani piirkondade toetuse presidendile. Sellisteks isikuteks on asepresident *Mohammad Fahim* (tadžikk Panjshiri orust, endine Põhjaliidu sõjaline juht, keda on süüdistatud narkokaubanduses ja kinnisvaraspekulatsioonides), *Abdurrashid Dostum* (oma halastamatuse tõttu tuntud usbeki sõjapealik, kes on väga mõjukas Põhja-Afganistanis ja kellel on ka praegu kasutada relvastatud struktuurid), *Atta Mohammad Noor* (tadžikk, endine modžaheedide sõjapealik, Balkhi provintsi kuberner, kelle alluvuses on kaks relvastatud grupeeringut, mille arvukus on kahes provintsi piirkonnas isegi suurem kui ANP-l), *Ismail Khan* (tadžikkide poliitiline juht ja endine Herati kuberner, kes on väga mõjukas Lääne-Afganistanis), *Sher Mohammad Akhundzadeh* ja *Abdul Wali Khan* (puštude juhid Helmandis, kes käsutavad oma relvastatud grupeeringuid, Akhundzadeh on seotud narkokaubandusega, Abdul Wali Khani grupeering liitus politseiga ja teostab altkäemaksude eest konvoide kaitset teedel), *Ahmad Wali Karzai* (tapetud 12.07.2011, presidendi poolvend, keda seostati narkokaubanduse jm kuritegevusega, omas väga suurt mõju traditsioonilistel Talibani aladel Kandaharis ning tagas sisuliselt Afganistani lõunaosa toetuse president Karzaile), *Ghul Agha Shirzai* (Nangarhari kurbener, kes koos Ahmad Wali Karzaiga omas väga suurt mõju puštude seas, teda on süüdistatud poliitiliste oponentide ebaõiglases kohtlemises ning tasu eest loobumises kandideerimisest president Karzai vastu).⁶⁷

Suurendamaks oma kontrolli provintsidest toimuva üle (sh riiki saabuvate finantsvahendite koondamise teel riigieelarvesse), väljendas president Karzai möödunud poolaastal korduvalt soovi, et rahvusvaheline kogukond sulgeks Afganistani 27-s provintsis infrastruktuuri- ja arendusprogramme juhtivad rahvusvahelised sõjaväebaasid (PRT-d), sest need õnnestavad valitsuse tööd ja kujutavad endast ülesehitustöid tegevaid ja finantseerivaid paralleelstruktuure⁶⁸. Osaliselt on see soov täitumas, sest USA tsiviilpanus Afganistanis on välisminister Clintoni sõnade kohaselt saavutanud maksimaalse taseme. Koos vägede suurendamisega kasvama hakanud USA diplomaatide ja tsiviilekspertide arv Afganistanis on saavutanud maksimumtaseme (1300 tsiviileksperti ja diplomaati) ning lähikuudel valmistub Afganistanist lahkuma ligi 400 USA tsiviilnõuandjat, kes töötavad 80 erinevas asukohas üle riigi. Neid hakkavad asendama neli regionaalset keskust või konsulaati. Koos nõunike lahkumisega oodatakse ka 2/3 Afganistanile antava abi suunamist otse Afganistani riigi eelarvesse lepingute alusel töötavate firmade ja MTÜ-de asemel⁶⁹. Kindlasti annab niisugune samm president Karzai käsutusse rohkem finantsvahendeid, kuid kas see kõike eeltoodut arvestades aitab kaasa ka Afganistani riigi arengule ja ülesehitustöö paranemisele provintsidest, on küsitav. Üheks põhjuseks, miks, toetajariigid on pidanud vajalikuks PRT-sid luua ja töös hoida, on olnud kartus, et abirahade suunamisel Afganistani riigi eelarvesse ei pruugi suur osa sellest nii vähese haldussuutlikkuse kui korrupsiooni tõttu kunagi abivajajateni jõuda.

⁶⁷ Katzman, K. Afghanistan: Politics, Elections, and Government Performance. CRS Report for Congress. 5 May 2011. pp.24-29

⁶⁸ Hamid Karzai says Afghanistan aid teams must go. BBC. 8 February 2011

⁶⁹ U.S. diplomats worry about shift to afghan government control. The Washington Post. 21 June 2011

Presidendi ja 18.09.2011 valitud Afganistani parlamendi vastasseis

2011.a esimesel poolaastal jätkusid tõsised vastuolud Hamid Karzai administratsiooni ja 18.09.2010 valitud Afganistani parlamendi vahel. Parlamendivalimiste läbiviimist taotles nii ÜRO kui USA, et suurendada Afganistani valitsuse legitiimsust peale suurte valimispettustega seostatud 2009.a presidendivalimisi.

Parlamendivalimiste käigus ei pääsenud mitmed mõjukad kandidaadid parlamenti ja esitasid rea kaebusi valimiste korralduse kohta. Samuti vähenes parlamendis puštudest saadikute arv (94 saadikut 249-st (37,8%), kusjuures puštud moodustavad 42% riigi elanikkonnast) ning president Karzai liitlaste arv⁷⁰. Riigi peaprokurör viis läbi uurimise, mille alusel riigi ülemkohus otsustas asutada erikohtu valimistulemuste läbivaatamiseks. Selle vastu protesteerisid Afganistani sõltumatu valimiskomisjon ja kaebuste läbivaatamise komisjon, kes väitsid, et ülemkohtu samm on vastuolus riigi põhiseaduse ja valimisseadusega. Põhiseaduse kohaselt on kahe nimetatud komisjoni otsused valimiste suhtes lõplikud ja edasikaebamisele ei kuulu. ÜRO Julgeolekunõukogu tunnustas Afganistani parlamendivalimiste tulemusi 22.12.2010 ja kutsus kõiki Afganistani institutsioone üles täitma oma põhikirjalisi ülesandeid ning Afganistani seadusi.⁷¹ Hamid Karzai inaugureeris uue parlamendi 26.01.2011. Avatseremoonia toimus neli kuud pärast üldvalimisi. President ütles, et otsus parlament avada sündis "välise käe" mõjul, kes püüdis riigis kriisi vallandada. Karzai sõnul hakkas "väline käsi" valimistel võidu saanud kandidaate provotseerima ja lubas neid toetada, et nood parlamendi ilma presidendita ametlikult avaksid.⁷²

Sellel perioodil jätkus erikohtu tegevus ning 23.06.2011 andis see korralduse taastada 62 valimiste käigus diskvalifitseeritud või oma saadikukohad kaotanud saadiku volitused. Vastuseks avaldas parlament 25.06.2011 umbusaldust peaprokurörile, ülemkohtu peakohtunikule ja viiele kohtunikule, kes asutasid erikohtu, mis parlamendi hinnangul ei vasta põhiseadusele. Sõltumatu valimiskomisjon tegi omapoolse avalduse 26.06.2011 teatades, et täidab oma mandaati ning on lõplikud valimistulemused juba välja kuulutanud. Juhituna valimiste ümber toimuvatest skandaalidest moodustasid usbeki, hesaari ja tadžiki vähemuste liidrid liidu president Karzai vastu. Liidu juhtide hinnangul on president Karzai neid petnud ja tegutseb vähemuste vastu, mille täiendavaks tõestuseks on Karzai soov läbi rääkida Talibaniga. Sellega pealtnäha taastati Afganistani kodusõja ajal selgelt näha olnud etnilised eraldusjooned ühiskonnas. Uut liitu juhivad endine usbekist sõjajärel kindral Dostum, tadžikk Ahmad Zia Massoud (kuulsa Ahmad Shah Massoudi vend) ja hesaaride juht Haji Mohammad Mohaqiq. Usbekid, tadžikid ja hesaarid moodustavad Afganistani elanikkonnas kokku praktiliselt sama suure osa kui puštud. Erinevail hinnanguil ei ole ühiskonna lõhenemise oht esialgu siiski väga suur.⁷³

05.07.2011 arutas parlamendis domineeriv enamus võimalusi võtta president Karzai vastutusele või tagandada ta ametist (*impeachment*) erikohtu moodustamise pärast. Afganistani põhiseaduse paragrahv 69 lubab presidendi tagandada inimsusevastaste kuritegude,

⁷⁰ Hinnanguliselt valiti uude parlamenti 60-70 president Karzaile lojaalset saadikut. Katzman, K. Afghanistan: Politics, Elections, and Government Performance. CRS Report for Congress. 5 May 2011. pp.9-10

⁷¹ United Nations Security Council . The Situation in Afghanistan and Its Implications for International Peace and Security. Report of the Secretary General. S/2011/120. 23 June 2011. pp.3-4; Judges set to rule on Afghan election complaints within 2 weeks. The New York Times. 3 January 2011

⁷² Hamid Karzai opens Afghan parliament. The Daily Telegraph. 26 January 2011

⁷³ Afghan court ruling seeks to alter election results. The New York Times. 23 June 2011; Ethnic leaders forge alliance against Karzai. The Wall Street Journal. 29 June 2011

riigireetmise ja muude kuritegude eest. Vaatlejad märgivad, et üheksa kuud peale valimisi pole Karzai ikka esitanud kinnitamiseks valitsuse koosseisu ning saatnud parlamenti vastuvõtmist vajavaid seadusandlikke akte. Tekkinud olukorras on moodustunud 200 saadikust koosnev presidendivastane blokk (parlamendis on 249 saadikut), kes umbusaldab presidenti väga sügavalt. President peab sellest blokist vabanemiseks kas parlamendi laiali saatma või siis nende saadikute vastu jõudu kasutama ja nad arreteerima.⁷⁴

Provintside ja piirkondade kohalikud omavalitsused

Arvestades avalike teenistujate vähesust ja keerulist julgeolekuolukorda, sõltub Afganistani 34 provintsi juhtimine paljuski kuberneride isikuomadustest. Kuna president Karzai hindab kuberneride puhul väga kõrgelt lojaalsust, siis satuvad nendele ametikohtadele tihti lojaalsed, kuid ebakompetentsed isikud. Tugevamad juhid nagu näiteks ülalmainitud Atta Mohammad Noor ja Ghul Agha Shirzai kipuvad käituma iseseisvalt ja arvestama Kabuliga vaid nii vähe kui võimalik. Teisest küljest saab välja tuua ka positiivseid näiteid nagu Helmandi kuberner Gulab Mangal, kelle käe all on provintsis vähendatud oopiumikasvatust ja koolitatud kohalike omavalitsuste juhte ning seeläbi oluliselt tugevdatud riigivõimu.⁷⁵

Tasakaalustamaks kuberneride valikuprotsessi sõltuvust presidendi isikust, on asekuberneride ametikohad muudetud riigiametnike ametikohtadeks ning käivitatud kandidaatide valik ja ametisse määramine nende varasemate saavutuste alusel. Poolaasta lõpuks oli ametisse määratud 13 asekubernerit.⁷⁶

Lisaks eespool nimetatud avalike teenistujate vähesusele on provintsi juhtimistasandil probleemiks ka ministeeriumide esindajate puudumine ja vähesus provintside juhtstruktuuride juures. See on suureks takistuseks riiklike arengukavade ja programmide elluviimisel. Provintsitasandi omavalitsustes töötavate ametnike vähesuse vast üheks drastilisemaks näiteks on Kandahari provints, kus 2010. a lõpus oli täidetud vaid ligi 30% ametikohtadest.⁷⁷

Piirkondlike omavalitsuste tasandil on probleemid kohati veelgi tõsisemad. NATO suursaadik Afganistanis Mark Sedwill on öelnud, et ligi 200 piirkonna (Afganistanis on kokku 403 piirkonda) kuberneril ei ole veel ruume, milles töötada ega piisavalt alluvaid⁷⁸. Märtsiks 2011 oli Afganistani valitsus ehitanud valmis 179 piirkondliku omavalitsuse ametiruumid – st võrreldes 2009. a jaanuari seisuga ehitati juurde vaid 10 omavalitsuse tööruumid. Ka piirkondlike omavalitsuste kuberneride ametikohad muudeti riigiametnike ametikohtadeks, et vältida poliitilisi ametisse määramisi ja tagada piirkondlike omavalitsuste juhtide kompetentsus. 2011. a esimese poolaasta lõpuks määrati niisugustel alustel ametisse 56 kubernerit.⁷⁹ Ülevaade piirkondlike omavalitsuste arengust ja olukorrast ülalmainitud 138-s võtmetähtsusega piirkonnas on esitatud joonisel 5. Sellel on roheline värviga tähistatud need piirkonnad, kus omavalitsus täidab oma funktsioone ja teostab täitevvõimu kogu ulatuses, helekollased on piirkonnad, kus omavalitsus on seda seisundit saavutamata, pruunid on alad, kus omavalitsus ei suuda efektiivselt tegutseda, punasega on tähistatud piirkonnad, kus omavalitsus ei tööta, halliga tähistatud

⁷⁴ Brawl erupts during impeachment talks in Afghan parliament. The New York Times. 5 July 2011

⁷⁵ Katzman, K. Afghanistan: Politics, Elections, and Government Performance. CRS Report for Congress. 5 May 2011 p.33

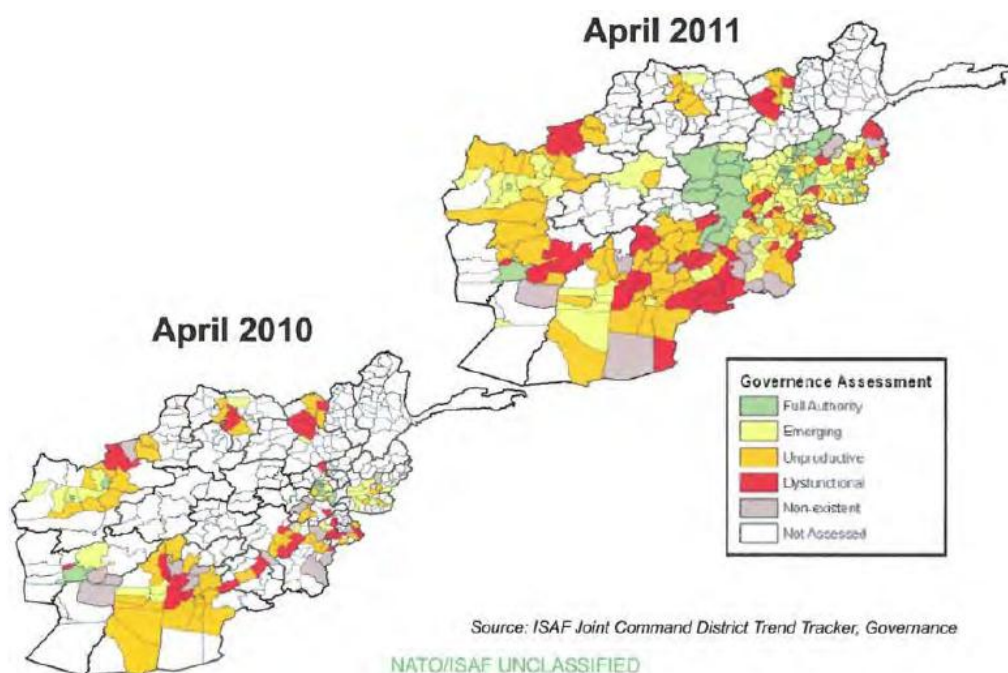
⁷⁶ United Nations Security Council. The Situation in Afghanistan and Its Implications for International Peace and Security. Report of the Secretary General. A/65/873–S/2011/381. 23 June 2011. p.10

⁷⁷ Afghan government falters in Kandahar. The Washington Post. 3 November 2011

⁷⁸ Sedwill, M. Afghanistan: The 2011-14 Campaign. Speech by Amb. Mark Sedwill, NATO's Senior Civilian Representative for Afghanistan, at the Institute for International Affairs, Helsinki. January 2011.

⁷⁹ United Nations Security Council. The Situation in Afghanistan and Its Implications for International Peace and Security. Report of the Secretary General. A/65/873–S/2011/381. 23 June 2011. p.10

piirkondades omavalitsusi ei eksisteeri ning valged aladel toimuvast puudub ülevaade. Hinnanguliselt elab 49% Afganistani elanikkonnast piirkondades, kus piirkondlikud omavalitsused omavad võimutäiust või on seda saavutamas⁸⁰.

Joonis 5. Piirkondlike omavalitsuste areng võtmetähtsusega piirkondades⁸¹.

Edusammudest hoolimata on ka võtmetähtsusega piirkondades jätkuvalt puudus keskvalitsuse ministereeriumide esindajaist. Nimetatud probleemi ulatuse väljaselgitamiseks ja tühjade töökohtade täitmiseks käivitas Afganistani valitsus vastava programmi, kuid 2010.a lõpuks suudeti hinnata vaid 15 piirkonna olukorda (planeeritud 42 asemel). Tõenäoliselt kulub ülejäänud piirkondade hindamiseks veel 3-4 aastat ning hindamine suudetakse lõpetada alles peale seda kui USA-ISAF lõpetavad lahinguoperatsioonid Afganistanis.⁸²

Nimetatud probleeme provintside ja piirkondade omavalitsuste arendamisel mõistavad suurepäraselt mässulised, kes taotleavad Kabuli valitsuse legitiimsuse vähendamist ja oma kontrolli kehtestamist/tugevdamist elanikkonna üle. Sel eesmärgil püüavad nad luua varivalitsusi nii provintsi kui piirkonna tasandil. 2010.a olid mässulised määranud varikubernerid 33 provintsi 34-st⁸³. 2011.a esimesel poolaastal tuli Afganistanist detailsemaid teateid mässuliste varivalitsuste tegevusest Helmandi, Ghazni, Paktika ja Kunari provintsidest. Neist Ghazni, Paktika ja Kunari provintsidest olid mässulised loonud kohtud, kogusid makse, juhtisid ja hoidsid töös koole jne.⁸⁴ Afganistani elanikkond eelistab küllalt sageli mässuliste kohtuid Kabuli

⁸⁰ US Department of Defense. Report on Progress Toward Security and Stability in Afghanistan and United States Plan for Sustaining the Afghanistan National Security Forces. April 2011. p.3

⁸¹ Cordesman, A. Afghanistan and the Uncertain Metric of Progress. Part Six: Victory is Possible, but 'Fragile and Reversible'. Working Draft: 6 June 2011. p.78
http://csis.org/files/publication/110606_afghan_metrics_VI_final.pdf. 10.07.2011

⁸² In Afghanistan, U.S. 'civilian surge' falls short in building local government. The Washington Post. 8 March 2011

⁸³ Roggio, B. Taliban shadow governor killed in Kunduz: report. The Long War Journal. 26 April 2010.
http://www.longwarjournal.org/archives/2010/04/taliban_shadow_gover_2.php. 12.07.2011

⁸⁴ Taliban 'killing their own' in bid to wrest back control in Sangin. The Independent. 31 January 2011; In eastern Afghanistan, at war with the Taliban's shadowy rule. The New York Times. 6 February 2011;

valitsuse kohtusüsteemile, sest need on vähem korrumpeerunud ja neis langetatud otsuste tagapõhi selgem.

Teine meetod, mida määssulised kasutavad Afganistani valitsuse võimu õõnestamiseks, on kohalike omavalitsuste juhtide, mõjukate poliitikute, riigiametnike (eriti jõustruktuuride juhtide), hõimuvanemate ning relvad maha pannud määssuliste tapmine. Selle tegevuse efekt on nõrga ametnikkonna puhul eriti silmatorkav, sest otsustus- ja teovõimeliste juhtivtöötajate tapmisega saavutatakse nii kohalike omavalitsuste teovõime järsk langus, julgeolekutunde nõrgenemine riigiametnike ja elanikkonna seas ning arvamuse tugevnemine, et keskvalitsus ei suuda tagada elanikkonna julgeolekut.

2011.a esimesel poolel sai määssuliste poolt korraldatud atentaatides surma 190 ja vigastada 43 inimest (2010.a sai samal perioodil surma 181 inimest)⁸⁵. Tapetute seas olid sellised tähtsatel kohtadel olevad isikud nagu kindral Daud (Põhja-Afganistani politseiülem), Abdul Ashna (Kandahari provintsi asekuuberner), kindral Sayedkhili (Kunduzi provintsi politseiülem), kindral Mujahid (Kandahari provintsi politseiülem) jt. Juulis tapeti veel president Karzai ülalmainitud poolvend Ahmad Wali Karzai ja lähim nõuandja Jan Mohammad Khan.⁸⁶

Majandusprobleemid ja Kabuli Panga kriis

Seoses koalitsioonivägede väljaviimise algusega Afganistanist 2011.a juulis ja kavatsusega suurem osa neist 2014. aastaks riigist välja viia, on järjest enam päevakorda tõusnud küsimus Afganistani riigi ja majanduse toimimisest ja jätkusuutlikkusest. Sellele küsimusele vastamiseks on koostatud mitmeid uurimusi, mille tulemused illustreerivad olukorra tõsidust Afganistanis.

Afganistani valitsuse tulud moodustasid 2010.a 1,4 mld USD ja tegevuskulud 2,2 mld USD (2011.a prognoositakse SKT suuruseks 16 mld USD ja valitsuse tuludeks 2 mld USD). Puuduva osa (45%) katsid 2010.a toetajariigid, kellest suurim panustaja on USA. USA Senati välisasjade komisjoni jaoks koostatud uurimus näitas, et 97% Afganistani SKT-st on seotud välisvägede ja toetajariikide esindajate kohaloluga. USA on ligi 10 aastat kestnud Afganistani operatsiooni käigus eraldanud Afganistanile abina 18,8 mld USD ning jätkab abi osutamist kulutades 320 mln USD kuus. Sellest 80% kulub humanitaarprojektidele määssutõrje operatsioonide toetuseks Lõuna- ja Ida-Afganistanis ning 20% läheb ülejäänud osale riigist. Ainuüksi Helmandis on ISAF kulutanud humanitaarabile summa, mis ületab Afganistani SKT neljakordselt. Vägede väljaviimisel võib Afganistan sattuda tõsisesse majandusraskustesse riiki tulevate rahavoogude järsu kahanemise tõttu. Seetõttu nähakse ette vajadust investeerida abirahasid eelkõige sellistesse projektidesse, mida Afganistani valitsus suudab ise jätkuvalt ülal pidada. Seejuures on üheks niisugust põhjalikku hindamist vajavaks projektiks ka ANSF, mille suhtes Rahvusvaheline Valuutafond on andnud hinnangu, et Afganistani riik ei suuda oma julgeolekujõude iseseisvalt ülal pidada vähemalt 2023 aastani (USA relvajõudude hinnangul moodustavad ANSF ülalpidamiskulud ainuüksi ajavahemikus 2014-2017 30 mld USD).⁸⁷

Taliban exploit governance vacuum in east. Afghanistan Conflict Monitor. 7 March 2011.

<http://www.conflictmonitors.org/countries/afghanistan/daily-briefing/archives/briefing-details!/k/afghanistan-conflict-monitor/2011/03/07/taliban-exploit-governance-vacuum-in-east>. 10.07.2011

⁸⁵ United Nations Assistance Mission in Afghanistan. Afghanistan. Midyear Report. 2011. Protection of Civilians in Armed Conflict. July 2011. p.19

⁸⁶ Afghanistan's long legacy of assassinations. Al Jazeera. 12 July 2011; What's behind the wave of assassinations in Afghanistan. The Christian Science Monitor. 18 July 2011

⁸⁷ Katzman, K. Afghanistan: Politics, Elections, and Government Performance. CRS Report for Congress. 5 May 2011. pp. 31-32, Evaluating US Assistance to Afghanistan. A Majority Staff Report Prepared for the Use of the Committee on Foreign Relations, United States Senate. 8 June 2011. Washington: US Government Printing Office. pp.1-5; Mausner, A., Cordesman, A. The War in Afghanistan: A Trip Report.

Cordesmani hinnangul võib hetkeolukorra iseloomustamiseks jagada Afganistani majanduse neljaks: (1) majandus, mis tugineb valitsusväliste organisatsioonide, USAID ja USA Commander's Emergency Response Program⁸⁸ finantsidele, (2) sõjandusega tegelevate erafirmade, logistika ja sõjalise otstarbega ehitustöödeks eraldatud finantsidele tuginev majandus, (3) narkomajandus, (4) Afganistani „päris“-majandus. Neist viimane on väikseim ja nõrgim. ISAF vägede lahkumine riigist tähendab Afganistanile tema majanduse kahe suurima osa kadumist või olulist vähenemist. See on kaotus, mille suurus võib iseloomustada summaga, mille ISAF kulutab aastas lepingutele kohalike firmadega (enamusest on ehitus- ja transpordifirmad): 13 mld USD. Samuti hakkavad ilmselt peatselt kahanema USA-s abina eraldatavad summad, mis tõenäoliselt kulmineeruvad aastail 2011-2012. On selge, et Afganistani majandus ei suuda esialgu tagada riigi jätkusuutlikkust ja kiireim viis raha teenida oleks oopiumi tootmiselt. Pikemas perspektiivis võib Afganistan suurendada oma sissetulekuid maavarade kaevandamise ja müügi abil, kuid see nõuab aega ja stabiilset julgeolekuolukorda.⁸⁹ Olukorra tõsidust süvendab asjaolu, et Afganistanis on olnud vähe sademeid ja 2-3 miljonit inimest võib vajada peatselt toiduabi⁹⁰.

Sellest, kui tõsised probleemid eksisteerivad Afganistani majanduses, annab ettekujutuse Afganistani suurima kommertsipanga – Kabuli Panga – juhtum. 2010.a tuli Kabuli Panga avalikuks ulatuslik pettus, mille käigus anti panga aktsionäridele halbu laene 900 mln USD ulatuses (so ligikaudu 5% Afganistani SKT-st). Kabuli panga kaudu saavad oma töötasud 80% Afganistani ametnikest, sealhulgas ka ANA ja ANP liikmed. Laenusaaajate hulgas olid ka president Karzai ja asepresident Fahimi vennad Mahmood Karzai ja Abdul Hussain Fahim. Toimunud pettus sai võimalikuks tänu vigadele panga siseaudiitorite töös (A.F. Ferguson & Co., - Pricewaterhouse Coopersi Pakistani tütarfirma), Afganistani keskpanga ja selle nõustajate (Deloitte) töös, riigi poliitilise juhtimistasandi otsustele ja USAID võimetusele teostada toimuva üle piisavat kontrolli. Seejuures oli pangas toimuv Afganistanis avalik saladus.⁹¹

Kuigi Afganistani keskpang päästis septembris 2010 Kabuli Panga kokkuvarisemisest, jätkuvad pangaga seotud probleemid. Rahvusvaheline Valuutafond, kes on väga mures Afganistanile eraldatavate summade kasutamise pärast, on esitanud Afganistani valitsusele rea nõudmisi, mille täitmine on eelduseks abirahade eraldamise jätkumisele. Kuna Afganistani valitsus kõiki neid nõudeid ei rahuldanud (ja ka parlament alustas juunis 45-päevast suvepuhkust), peatati 70 mln USD ülekandmine Afganistanile, mis võib peatselt kaasa tuua valitsuse raskused palkade maksmisel riigiametnikele ja jõustruktuuridele.⁹² Afganistani parlamendis on seoses Kabuli Panga skandaaliga hakatud nõudma ka riigi suuruselt teise

Center for Strategic and International Studies. Burke Chair of Strategy. 20 June 2011. p.14; Commission on Wartime Contracting in Iraq and Afghanistan. Seeking Sustainability for the US Projects in Iraq and Afghanistan. Sustainability: Hidden Costs Risk New Waste. CWC Special Report 5, 3 June 2011, p.3

⁸⁸ Programm, mis võimaldab USA üksuste ülematel oma vastutusallas teostada hädavajalikke humanitaar- ja ülesehitustööde projekte

⁸⁹ Mausner, A., Cordesman, A. The War in Afghanistan: A Trip Report. Center for Strategic and International Studies. Burke Chair of Strategy. 20 June 2011. p.14

⁹⁰ UN: Drought means millions more in Afghanistan will need food aid as budget cuts hit programs. The Washington Post. 13 July 2011

⁹¹ Evaluating US Assistance to Afghanistan. A Majority Staff Report Prepared for the Use of the Committee on Foreign Relations, United States Senate. 8 June 2011. Washington: US Government Printing Office. p.17; 2 Ex-officials held in Kabul Bank collapse. The New York Times. 30 June 2011; 'Burnt-out' case exposes US-Afghan rift. Asia Times. 30 June 2011

⁹² Afghan row with IMF over failed bank threatens salaries. BBC. 20 June 2011

kommerts-panga – Azizi Panga – auditeerimist, kuid Afganistani keskpank on väitnud, et seal probleeme ei ole.⁹³

Korruptsioon ja narkokaubandus

Afganistan kuulus 2010. a koos Myanmariga ja Somaaliaga maailma kolme kõige korrumppeerunuma riigi hulka⁹⁴. Olukord riigis on niivõrd tõsine, et 59% küsitletutest arvas eelmisel aastal, et korruptsioon on riigis suurem probleem kui julgeoleku puudumine, kusjuures NATO hinnangul makstakse Afganistanis aastas altkäemaksudeks 2,5 mld USD⁹⁵.

Afganistanis levivat korruptsiooni toidavad miljardid välisdollarid, mis tulevad riiki igal aastal. Afganistani korruptsiooni võib jagada üldplaanis kaheks: riigi tippjuhtkonna tasemel toimuv korruptsioon ja madalama taseme korruptsioon. Tippjuhtkonna tasemel toimiva korruptsiooni aluseks on onupojapoliitika ning poliitiliste ja majanduslike huvide põimumine, kus erinevatele ametikohtadele määramisega antakse oma poliitilistele liitlastele või sugulastele võimalus teenida saadava positsiooni kuritarvitamise teel suuri summasid. Samuti müüakse kõrgeid ametikohti kuni sadade tuhandete dollarite eest.⁹⁶ Madalama taseme korruptsioon seisneb näiteks mistahes igapäevase riigiametniku poolt osutatava teenuse eest altkäemaksu võtmises või siis riigi vahendite ebaseaduslikus müügis, tolli- ja piiriületustasude omastamises jms, mis on Afganistanis väga levinud.⁹⁷

Lisaks eeltoodutele eksisteerivad Afganistanis kuritegelikku laadi sidemed riigi majandusliku ja poliitilise eliidi ja mässuliste vahel, kellele makstakse miljoneid dollareid koalitsiooni konvoide turvalisuse tagamise eest⁹⁸. Samuti on soov teenida tulu ebastabiilsuselt (80% abirahadest kulutatakse Afganistani ebastabiilsetele piirkondadele – vt ülalpool) kohati viinud ka Afganistani julgeolekuteenistuse NDS koostööni mässulistega. Arenemas on ka Afganistani oligarhia, kellel on sidemed nii mässuliste kui kuritegelike organisatsioonidega, kes omakorda omavad kontakte Araabia Ühendemiraatides, Kesk-Aasias ja Venemaal.

Karzai administratsioon on teinud ka tõsiseid takistusi korruptsioonikuritegude uurimisele. Afganistanis oli 2010. a kolm peamist korruptsiooniga tegelnud üksust – Major Crimes Task Force (MTCF), Sensitive Investigative Unit (SIU) ja Anti-Corruption Unit (ACU). MTCF ja SIU arresterisid augustis 2010. a korruptsioonis kahtlustatuna president Karzai vanemabi Salehi, kuid olid juba mõni päev hiljem sunnitud ta vabastama ning on ise tänaseks tegevuse lõpetanud. Afganistani peaprokurör Alogo keelas juulis 2010 ka välisnõunike ligipääsu ACU-le.⁹⁹ Küll aga loodi augustis 2010. a uus institutsioon – mitmeriigi ametkondadevaheline sihtjõud

⁹³ Afghan Central Bank says there is no crisis at 2nd largest lender. CNN. 17 July 2011

⁹⁴ Transparency International. Annual Report 2010. 2011. p.80

⁹⁵ United Nations Office on Drugs and Crime. Corruption in Afghanistan. Bribery as Reported by the Victims. January 2010. p.28; Katzman, K. Afghanistan: Politics, Elections, and Government Performance. CRS Report for Congress. 5 May 2011. p.36

⁹⁶ Mausner, A., Cordesman, A. The War in Afghanistan: A Trip Report. Center for Strategic and International Studies. Burke Chair of Strategy. 20 June 2011. pp.12-13; International Crisis Group. Insurgency in Afghanistan's Heartland. Asia Report No. 207. 27 June 2011. p.23

⁹⁷ Katzman, K. Afghanistan: Politics, Elections, and Government Performance. CRS Report for Congress. 5 May 2011. p.37

⁹⁸ U.S. trucking funds reach Taliban, military-led investigation concludes. The Washington Post. 25 July 2011

⁹⁹ International Crisis Group. Insurgency in Afghanistan's Heartland. Asia Report No. 207. 27 June 2011. p.24

Shafafiyat, mille eesmärgiks on koordineerida Afganistani ja ISAF jõupingutusi võitluses korrupsiooniga.¹⁰⁰

USA administratsioon leidis 2010.a septembris, et Afganistanile teeb suuremat kahju madalama taseme korrupsioon ja otsustas keskendada korrupsioonivastased jõupingutused võitlusele madalama taseme korrupsiooniga (surve Karzai administratsioonile halvendas kahe riigi suhteid väga tugevasti)¹⁰¹. Samas on korrupsiooni üldine tase jätkuvalt tõusnud ja lihtsad afgaanid maksavad 2011.a altkäemaksudeks kaks korda rohkem raha kui 2009.a¹⁰².

Korrupsiooni- ja julgeolekuprobleeme Afganistanis süvendab asjaolu, et Afganistan on jätkuvalt maailma suurim oopiumitootja. 2010.a aastal kasvatati unimagunat maailmas ca 196000 hektaril, millest 123000 ha (63%) langes Afganistani arvele. Afganistanis toodeti kuni 74% kogu maailmas toodetud oopiumist. Võrreldes 2009. aastaga territoorium, millel unimagunat kasvatati, ei kahanenud, kuid oopiumitoodang tegi läbi suure languse (48% - 6900 tonnilt 3600 tonnile) peamiselt unimaguna taimi tabanud haiguste tõttu. Narkomajanduse tähtsust ja mõju Afganistanis iseloomustab asjaolu, et 2009.a teenisid Afganistani narkokaupmehed 2,2 mld USD, unimaguna kasvatajad kuni 440 mln USD ja mässulised kuni 155 mln USD (valitsuse tulud moodustasid samal aastal 1,3 mld USD).¹⁰³

Oopiumitootmise järsk langus Afganistanis 2010.a tõi kaasa kuivatatud oopiumi hinna ligi 300% kasvu 2011.a alguseks (281 USD/kg võrreldes 69 USD/kg 2010.a) samal ajal kui nisu kilo hind tõusis 31% (29 sendilt 38 sendile). Oopiumihinna järsk tõus on ka peamiseks motivatsiooniks unimaguna kasvatamisel. Kasvatamisest hoidumise põhjusteks on enamasti valitsuse keeld, unimaguna kasvatamise kokkusobimatus islamipõhimõtetega ja kartus unimaguna põldude hävitamise ees. Olukorrahinnangud aasta esimesel poolel viitasid sellele, et riigi 16 provintsis (joonisel 6 tähistatud valge värviga) unimagunat 2011.a ei kasvatata. Neljas provintsis, kus 2010.a unimagunat ei kasvatatud (Kapisa, Ghor, Baghlan ja Faryab), on 2011.a hakatud unimagunat kasvatama ning märkimisväärset unimaguna kasvatamise suurenemist on oodata ka Herati ja Badakhshani provintsidest. Oopiumi kogutoodang Afganistanis arvatavasti siiski langeb, sest Helmandis ja Kandaharis toimuv lahingutegevus ja unimaguna kasvatamise vähendamiseks rakendatavad meetmed vähendavad seal toodangut rohkem kui see kasvab mujal.¹⁰⁴ Afganistani oopiumitootmise keskus on jätkuvalt Afganistani lõunaosas (joonis 6), kus viies provintsis (Helmand, Kandahar, Farah, Nimroz ja Uruzgan) toodetakse kuni 95% kogu Afganistanis toodetavast oopiumist.

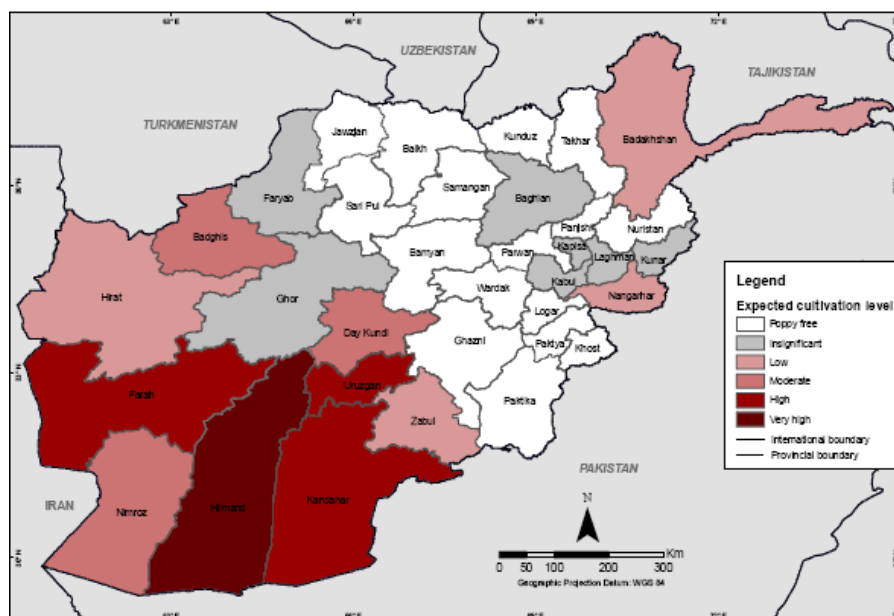
¹⁰⁰ US Department of Defense. Report on Progress Toward Security and Stability in Afghanistan and United States Plan for Sustaining the Afghanistan National Security Forces. April 2011. p.78

¹⁰¹ U.S. shifts Afghan graft plan. The Wall Street Journal. 20 September 2010

¹⁰² Afghanistan's anti-corruption efforts thwarted at every turn. The Guardian. 19 July 2011

¹⁰³ United Nations Office on Drugs and Crime. World Drug Report 2011. New York: United Nations. 2011. pp.20,60

¹⁰⁴ United Nations Office on Drugs and Crime. Afghanistan Opium Survey 2011. Winter Rapid Assessments. All Regions. Phases 1 and 2. April 2011. pp.11,7-8,6

Joonis 6. Oopiumitootmise oodatav tase Afganistani provintssides 2011.a¹⁰⁵.

Rahuläbirääkimised ja julgeolekuvastutuse üleandmine

Vastavalt USA-NATO strateegiale konflikti lõpetamiseks Afganistanis, on poliitilised meetmed käesoleval aastal prioriteetsed ja üheks neist on läbirääkimised mässulistega. Läbirääkimised mässulistega on toimunud kahel erineval tasandil: (1) Afganistani valitsuse ja 2010.a president Karzai initsiatiivil asutatud rahunõukogu tasandil ning (2) USA-UK valitsuste tasandil. Suures osas on senine tegevus olnud paralleelne ja USA-UK on loonud otsekontaktid mässulistega Afganistani valitsuse poolt peetavate kõneluste aegluse ning vähese tulemuslikkuse tõttu.

Möödunud poolaasta jooksul sai teatavaks, et USA eraldas Afganistani rahunõukogule 50 mln USD rahuläbirääkimiste pidamiseks ning rahunõukogu on loonud kontaktid kõigi suuremate mässuliste rühmitustega (Gulbuddin Hekmatyari ja Haqqani rühmitustega ning Talibani Quetta shuuraga). Samuti teatas Afganistani valitsus, et ta on juba mõnda aega pidanud mässulistega otseläbirääkimisi.¹⁰⁶

President Karzai ja rahunõukogu strateegia läbirääkimiste pidamisel Talibaniga asetab rõhu eelkõige Taliban rehabiliteerimisele ja mingi kokkuleppe leidmisele võimujagamise suhtes Afganistanis. Samuti on president Karzai nõus läbirääkimiste protsessi kaasama Pakistani, kes on avaldanud arvamust, et ilma tema huve arvestamata on mistahes lahenduse leidmine Afganistanis sisuliselt võimatu. President Karzai on taotlenud Pakistani ka julgeolekugarantiisid läbirääkimistesse astuvatele mässuliste juhtidele, kes varjuvad Pakistanis.¹⁰⁷ Selle strateegia elluviimisel on Afganistani valitsus otsinud koostöös USA-ga võimalusi vabastada vangistatud

¹⁰⁵ Ibid., p.4

¹⁰⁶ Top Afghan official confirms talks with the Taliban. The New York Times. 6 April 2011; Militant groups ready for peace talks: Rabbani. The Daily Outlook Afghanistan. 5 June 2011

¹⁰⁷ Afghan peace programme a road to civil war: TJCG. TOLONews. 27 February 2011; Pakistan, Afghanistan agree to convene joint peace jirga. Central Asia Online. 6 January 2011. http://centralasiaonline.com/cocoon/caii/xhtml/en_GB/features/caii/features/main/2011/01/06/feature-03. 20.07.2011; Karzai told to dump U.S. The Wall Street Journal. 27 April 2011; Karzai to press for Pakistan to back peace talks. The Wall Street Journal. 8 June 2011

mässuliste juhte ja leevendada rahvusvahelisi sanktsioone mässuliste juhtide vastu ning teisest küljest püüdnud leida riike (kõne all on olnud Saudi Araabia, Katar ja Türgi), kes oleks valmis vahendama läbirääkimisi¹⁰⁸. 2011. a juunis langetas ÜRO Julgeolekunõukogu otsuse kõrvaldada al-Qaedaga seotud ja rahvusvaheliste sanktsioonide alla kuuluvate isikute ning organisatsioonide nimekirjast Talibani liikmete nimekirjad ja vaadelda viimastesse kuuluvaid isikuid eraldi. Juulis kõrvaldati Talibani nimekirjast (137 inimest) 14 isiku nimed, kellest neli kuulub ka Afganistani rahunõukogusse¹⁰⁹.

Kuigi rahuläbirääkimised pole senini märkimisväärseid tulemusi andnud ning avalikult on mässulised korduvalt deklareerinud, et mingeid läbirääkimisi ei saa kellegagi pidada kuni Afganistanis viibivad võõrväed, omavad mässuliste juhid – nagu eespool ka öeldud – väidetavalt siiski mõningast soovi sisulisi läbirääkimisi pidada. Selle põhjuseks on nii väsimus ligi 10 aastat kestnud konfliktist, soov Pakistanist kodumaale naasta kui ka USA tugev sõjaline surve mässulistele.¹¹⁰ Teisalt ei pea mässulised end lööduks, vaid arvavad, et on võitmas ja ootavad USA-ISAF vägede lahkumist Afganistanist. Samuti on võimalik, et mässulised ei usu tegelikult, et neil on reaalne võimalus pääseda võimule niikaua kui Kabulis omavad suurt mõju endised Põhjaliidu väepealikud.¹¹¹ Mässuliste vähest valmisolekut lõpetada konflikt Kabuli ja koalitsiooni tingimustel iseloomustab ka tõsiasi, et senini on reintegratsiooniprotsessiga Afganistanis liitunud vaid kuni 2000 võitlejat 25000-st ning neistki on enamus peamiselt riigi põhjaosast ja mitte ida- ja lõunaosast, kus mässuliste tegevus on kõige aktiivsem¹¹².

Lääneriikide otsekontaktid Talibaniga algasid 2009. a septembris Dubais, kus Talibani soovil toimus kohtumine Saksa esindajatega. Esimene otsekohtumine Talibani ja USA esindajate vahel toimus 28.11.2010 Saksamaal Müncheni lähedal. USA-Talibani kõneluste teine ring toimus 15.02.2011 Dohas, Kataris. Kolmas kohtumine toimus 7-8.05.2011 taas Münchenis. 17.06.2011 otsustas ÜRO Julgeolekunõukogu vastu tulla USA soovile viia lahku sanktsioonide all olevate al-Qaeda ja Talibani liikmete nimekirjad, mis lihtsustab tunduvalt Talibani liikmete vabastamist sanktsioonidest. On võimalik, et Talibani delegatsioon osaleb detsembris 2011 Bonnisis toimival rahvusvahelisel kohtumisel, millel hakatakse arutama Afganistani tulevikku.¹¹³ Lisaks USA-le on otsekontaktid Talibaniga loonud ka Suurbritannia, mida külastas veebruaris endine Talibani valitsuse liige ja senini mulla Omariga tihedaid kontakte omava mulla Abdul Salaam Zaeef. Tegemist oli esimese Talibani liikmega üldse, kes sai Briti viisa ja selle andmise tingimuseks oli mistahes avalduste tegemisest hoidumine visiidi sisu kohta.¹¹⁴ Lääneriikide seisukoht on, et rahu saavutamiseks peavad mässulised (1) loobuma sõjategevusest, (2) tunnistama Afganistani põhiseadust ja (3) ütlema lahti al-Qaedast.

Läbirääkimiste pidamise fakt Talibaniga ja mässuliste kohtlemine „ärapähandatud vendadena“ president Karzai poolt, samuti Pakistani kaasamine rahuprotsessi ning Talibani-meelsete poliitikute koondumine rahunõukogusse, valitsusse ja president Karzai administratsiooni, on esile kutsunud arvestatava negatiivse vastukaja ühiskonnas.

¹⁰⁸ Afghan peace council risks angering US by demanding release of Taliban leader Khairullah Khairkhwa from Guantanamo. The Daily Telegraph. 6 February 2011; Afghanistan peace council seeks release of Guantanamo Bay prisoners. The Daily Telegraph. 21 February 2011; Pressure mounts on all parties in Afghan war to begin talks. The New York Times. 16 March 2011

¹⁰⁹ U.N. sanctions panel delists 14 ex-Taliban figures. Reuters 15 July 2011

¹¹⁰ Taliban 'receptive to overtures for peace'. The Daily Telegraph. 28 January 2011; U.S. steps up efforts for talks with Taliban. The Los Angeles Times. 28 June 2011

¹¹¹ Why the Taliban won't negotiate. RFE/RL. 22 May 2011

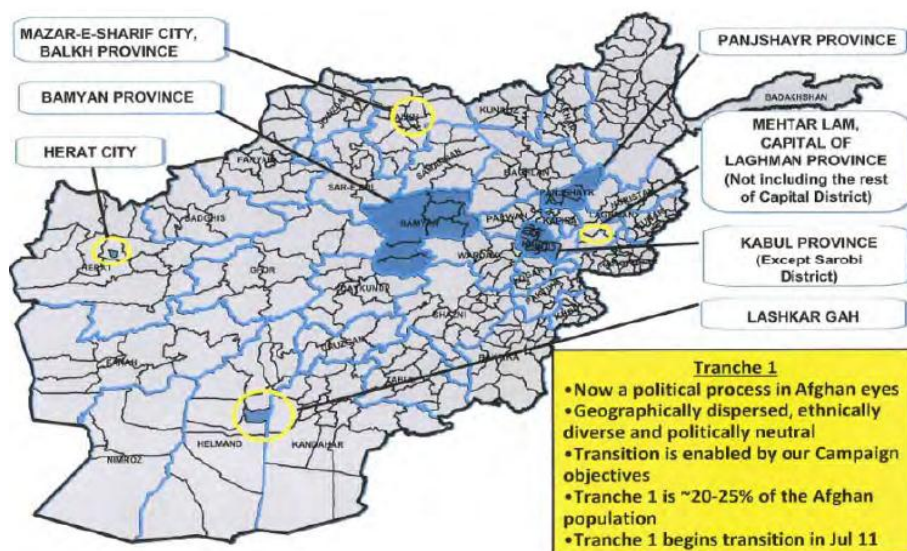
¹¹² Taliban commander who defected considering return to insurgency. The Daily Telegraph. 15 June 2011

¹¹³ The truth behind America's taliban talks. Financial Times. 29.06.2011.

¹¹⁴ Former senior Taliban member visits Britain. The Daily Telegraph. 13 February 2011

Läbirääkimiste vastu protesteeritakse nii kartusest seniste demokraatlike ümberkorralduste tühistamise ees Talibani naasmisel võimule kui ka võimu võimaliku usurpeerimise pärast puštude poolt. Inspireerituna „Araabia kevade“ eeskujust loodi Afganistanis demokraatlik liikumine Besji-e-Melli, kuhu juunis 2011 kuulus ligi 8000 inimest. Liikumise eesotsas on dr Abdullah Abdullah (endine välisminister ja Karzai rivaal 2009.a presidendivalimistel) ning Amrullah Saleh (endine Afganistani luureteenistuse NDS ülem). Neist viimane on öelnud, et Taliban on Pakistani poolt ülalpeetav jõud, mis on vaenulik Afganistani valitsusele. Välismaalaste (s.o. USA) otseläbirääkimised Talibaniga Afganistani saatuse üle oleks katastroof Afganistanile, sest seal ei esindaks keegi Afganistani ja afgaanide huve.¹¹⁵

Paralleelselt kontaktide arendamisega mässulistega valmistus rahvusvaheline koalitsioon alustama 2011.a juulis vastutuse üleandmist ANSF-le julgeoleku tagamise eest kolmes Afganistani provintsis (Kabul v.a. Surobi piikond, Panjshir ja Bamiyan), kolmes linnas ja neid ümbritsevates piirkondades (Mehtar Lam, Mazar-e-Sharif, Lashkar Gah) ning Herati linnas (joonis 7).

Joonis 7. 2011.a teisel poolel Afganistani julgeolekujõudude vastutuse alla antavad piirkonnad¹¹⁶.

Neid alasid ja linnu soovitas veebruaris 2011 julgeolekuvastutuse üleandmiseks Joint Afghan NATO *Inteqal* Board ning kinnitas president Karzai oma 22. märtsil peetud kõnes. Nimetatud provintsid ja piirkonnades elab 25% Afganistani elanikkonnast ning on esindatud kõik suuremad rahvusgrupid.

Julgeolekuvastutuse üleandmise aluseks on nelja tingimuse täitmine: (1) ANSF peab suutma kanda suuremat vastutust toimuva eest piiratuma ISAF abiga, (2) ohutase piirkonnas peab olema nii madal, et võimaldada elanikkonnal teostada igapäevaseid toiminguid, (3) kohalik omavalitsus peab olema piisavalt tugev, et tugevdada stabiilsust ajal, mil ISAF toetus väheneb ja (4) ISAF peab suutma oma kohalolekut tasakaalustatult vähendada sel ajal kui ANSF võimed

¹¹⁵ Thousands of Afghans rally in Kabul to reject any peace with Taliban. The New York Times. 5 May 2011; Afghanistan's new force for change. BBC. 3 June 2011; Former NDS chief says foreigners' talks with Taliban catastrophic. TOLONews. 13 July 2011

¹¹⁶ Cordesman, A. Afghanistan and the Uncertain Metric of Progress. Part Six: Victory is Possible, but 'Fragile and Reversible'. Working Draft: 6 June 2011. p.97

http://csis.org/files/publication/110606_afghan_metrics_VI_final.pdf. 10.07.2011

kasuvad ja kohalolek suureneb. Üldised kaalutlused julgeolekuvastutuse üleandmise protsessi suhtes on sellised, et see peab olema pöördumatu, ISAF peab olema valmis ühest piirkonnast väljaviidavaid vägesid kasutama mujal ning vastutuse üleandmine afgaanidele tähendab vastutuse üleandmist mittesõjaliste meetmete rakendamise eest (st puudutab ka PRT-sid).¹¹⁷

Mässuliste tegevust (ohutaset) ANSF vastutuse alla antavates provintssides, piirkondades ja linnades iseloomustab tabel 1.

Tabel 1. Mässuliste rünnakute arv ANSF vastutuse alla antavatel aladel¹¹⁸

Üleantav ala/linn	Mässuliste rünnakute arv teise kvartali seisuga		
	2009	2010	2011
Kabul (v.a. Kapisa)	61	28	34
Panjshir	0	2	1
Bamiyan	9	2	2
Herat	11	1	7
Lashkar Gah	48	86	85
Mehtar Lam	12	3	27
Mazar-e-Sharif	1	0	3

Nagu näha, on mässuliste tegevus võrreldes möödunud aastaga märkimisväärselt aktiveerunud Herati linnas, Mehtar Lamis (Laghmani provints) ning Kabuli provintsis. Lashkar Gah's on vägivalda tase jätkuvalt väga kõrge. Samal ajal näitab mässuliste rünnakute üldarv erinevates piirkondades, et mässuliste jõupingutus on koondunud eelkõige Kabuli linna ja provintsi, Lashkar Gah'sse (Helmand) ja Mehtar Lami (Laghman). Kõik nimetatud provintsid on joonisel 2 näidatud kui mässuliste põhipingutuse teostamise alad ning Herat ja Mazar-e-Sharif on toetava pingutuse teostamise alad. Seega võib öelda, et 2011.a esimesel poolaastal ei koondanud mässulised oma sõjalist tegevust spetsiaalselt ANSF vastutuse alla antavatele aladele, vaid jätkasid pingutusi oma mõju taastamiseks ning laiendamiseks eelkõige Lõuna- ja Ida-Afganistanis. Samal ajal ei jätnud nad kasutamata võimalusi kõrgete ametnike tapmiseks ANSF vastutuse alla antavates provintssides ja suurt tähelepanu pälvivate rünnakute teostamiseks seal¹¹⁹.

¹¹⁷ US Department of Defense. Report on Progress Toward Security and Stability in Afghanistan and United States Plan for Sustaining the Afghanistan National Security Forces. April 2011. pp.49-50

¹¹⁸ The Afghanistan NGO Safety Office. ANSO Quarterly Data Report Q2 2011. 1 January – 30 June 2011. p.10

¹¹⁹ Beheading of Afghanistan politician seen as message from insurgents. The Los Angeles Times. 8 June 2011; Taliban strikes kill four and injure at least 29 in 'stable' Herat. The Guardian. 30 May 2011; Pakistan's support for Taliban is strong despite bin Laden's death. The Wall Street Journal. 5 May 2011

Mässuliste varjupaikade ja toetuse likvideerimine

Afganistanis tegutsevate mässuliste peamine toetaja on Pakistan ja selle luureteenistus ISI, kes samal ajal on imiteerinud ja teinud väga/suhteliselt piiratud koostööd ka USA-ga terrorismivastase võitluse raames.

ISI aitas avalikkusse imbunud andmete kohaselt 2001.a paljudel al-Qaeda liikmetel evakueeruda Afganistanist ja seejärel lahkuda märkamatuult Pakistanist ning õpetas aastail 2004-2006 treeninglaagrites aktiivselt välja Talibani võitlejaid (mõnedes neist oli korruga 2000-4000 Talibani võitlejat). Seejuures on huvitav märkida, et sel ajal oli ISI eesotsas praegune Pakistani relvajõudude ülemjuhataja kindral Kayani. Pakistani toetuse aluseks mässulistele on 1980-ndate aastate algusest peale olnud Pakistani strateegia islamimässuliste kasutamiseks riigi huvide edendamiseks ja eriti asümmeetriliseks võitluseks India vastu, keda Pakistan peab suurimaks ohuks enda julgeolekule ning kelle mõju kasvu Afganistanis ta soovib iga hinna eest vältida.¹²⁰ Samuti on selgunud, et USA teadis juba aastaid, et Pakistan ei lõpetanud Afganistani mässuliste toetamist peale 2001.a, vaid lubas Quetta shuural vabalt tegutseda ning toetas Haqqani võrgustikku nii rahade kui luureinfoaga. Seepärast pole üllatav, et USA kohtles Guantanamoos kinnipeetavate hulka sattunud ISI töötajaid nagu terroriste.¹²¹

Kuni möödunud poolaastani on Pakistan mässuliste toetamist eitanud, kuid peale USA otsust alustada 2011.a juulis vägede väljaviimist Afganistanist, on mitmed Pakistani tegelikud seisukohad ja tegevus saanud järjest enam avalikkusele teatavaks. Nii on USA-Pakistani luureteenistuste konflikti käigus saanud selgeks, et ISI peab eriti Haqqani võrgustikku (kelle juhte ta kaitseb USA rünnakute eest) oma strateegiliseks liitlaseks Afganistanis ja Pakistani valitsus soovib kindlasti, et see osaleks toimuvatel rahuläbirääkimistel. Samuti on Pakistan soovitanud Afganistani valitsusel orienteeruda lääneriikide asemel strateegilisele julgeolekupartnerlusele Pakistani ja Hiinaga.¹²²

Olles olnud võimetu sundima või keelitama Pakistani loobuma Afganistani mässuliste toetamisest, on USA kasutanud Pakistanis varjuvate mässuliste ründamiseks mehitama õhusõidukeid/droone ning arendanud ISI teadmata luuretegevust al-Qaeda ja mässuliste vastu Pakistani territooriumil. 2010 aastal teostas USA Pakistani kirdeosas mässuliste ja al-Qaeda vastu 118 droonirünnakut ning 2011. aastal juuli keskpaigaks 50. Droonirünnakutes on alates 2004.a hukkunud 1600-2600 isikut, kellest 1300-2100 on tõenäoliselt olnud mässulised.¹²³

USA salajasest luuretegevusest Pakistani territooriumil ilmnas märke juba jaanuaris kui diplomaatilist puutumatus omanud USA Luure Keskagentuuri palgal olnud erafirma Xe Services (endine Blackwater) töötaja Raymond Davis lasi 27.01.2011 Lahores maha kaks

¹²⁰ WikiLeaks: Osama bin Laden 'protected' by Pakistani security. The Daily Telegraph. 2 May 2011; Riedel, B. Deadly Embrace. Pakistan, America, and the Future of the Global Jihad. Washington D.C.: Brookings Institution Press. 2011. pp.81-82,25-26; Pakistan's support for Taliban is strong despite bin Laden's death. The Wall Street Journal. 5 May 2011

¹²¹ Guantánamo Bay files: Pakistan's ISI spy service listed as terrorist group. The Guardian. 25 April 2011; WikiLeaks cables: 'US aid will not stop Pakistan supporting militants'. The Guardian. 30 November 2010

¹²² Spy feud hampers antiterror efforts. The Wall Street Journal. 18 February 2011; Analysis: Pakistan military strives to secure central Afghan role. Reuters. 19 April 2011; Pakistan woos insurgent group. The Wall Street Journal. 18 May 2011; Karzai told to dump U.S. The Wall Street Journal. 27 April 2011

¹²³ The Year of the Drone. An Analysis of U.S. Drone Strikes in Pakistan 2004-2011. New America Foundation. Counterterrorism Strategy Initiative. Updated on 14 July 2011.

<http://counterterrorism.newamerica.net/drones>. 28.07.2011

relvastatud isikut. Järgnenud skandaal lahendati nii, et USA maksis arreteeritud Davise vabastamise eest (16.03.2011) valuraha hukkunute peredele. Davise intsidendi toimumise ajal üritas ISI saada ülevaadet USA luure tegevusest Pakistanis ja avaldas USA luure Keskagenteerile survet, et see edastaks ISI-le kõigi oma Pakistanis olevate töötajate nimed.¹²⁴

USA-Pakistani vastasseis teravnes veelgi pärast Osama bin Ladeni hävitamist Abbottabadis 02.05.2011, mille USA valmistas ette ja teostas Pakistaniga konsulteerimata. Toimunut käsitleti Pakistanis tohutu rahvusliku solvanguna ja näitena USA valmisolekust rikkuda vastavalt oma äranägemisele Pakistani suveräänsust. Pakistan otsustas vastuseks sulgeda USA ja Pakistani luurete koostöö edendamiseks loodud keskused, kuigi ametlikul tasandil on väidetud luurekoostöö jätkumist.¹²⁵ Lisaks on Pakistan palunud riigist lahkuda USA instruktoritel, kes õpetasid välja Pakistani piiripolitseinid ning lõpetada Shamsi õhuväebaasi kasutamine droonirünnakute teostamiseks Pakistani kirdeosas¹²⁶. USA on omakorda nõudnud Pakistaniilt suuremaid jõupingutusi võitluses terrorismiga ja konkreetseid samme Afganistani mässuliste vastu ning on otsustanud esialgu külmutada 800 mln USD eraldamise Pakistaniile sõjaliseks abiks ja võitluseks terrorismiga. See USA samm näitab, et suhtumine Pakistani on muutunud palju konkreetsemaks ning tõsisemaks, sest senine lähenemine Pakistaniile ja miljardite dollarite eraldamine abina ei ole pannud viimast oma strateegiat mässuliste ja Afganistani suhtes muutma.¹²⁷

Osama bin Ladeni hävitamine on Pakistani jaoks kaasa toonud ka tõsised sisemised probleemid. Pakistani Taliban (Tehrik-e-Taliban, TTP) töötas selle eest Pakistani valitsusele ja relvajõududele kui USA marionettidele kätte maksta ja on riigis korraldanud ulatusliku terrorikampaania. Selle raames on toime pandud nii ohvririkkaid enesetapurünnakuid kui ka suurt tähelepanu äratanud rünnak Mehrani mereväebaasile, mis paikneb vaid 24 km kaugusel tuumarelvade laost. Seoses TTP tegevusega on Pakistanis kõneldud nii islamistide imbumisest relvajõududes kui suurenenud ohust riigi tuumaarsenalile.¹²⁸

Teine riik, millest möödunud poolaastal kõneldi seoses Afganistani mässuliste abistamisega, on Iraan. Iraani toetus ei kuulu aga ainult mässulistele, vaid Iraan püüab igati suurendada oma mõju ka Afganistani valitsusele ja parlamendile, et sundida USA vägesid Afganistanist lahkuma. Teadaolevalt on Iraani valitsus 2010. a andnud Afganistani presidendiaadministratsioonile üks-kaks korda aastas 700000 eurot sularahas, Iraani esindajad on püüdnud mõjutada Afganistani parlamendi päevakorda ja suruda sellesse nt tsiviilkaotuste teemat jne.¹²⁹

¹²⁴ American who sparked diplomatic crisis over Lahore shooting was CIA spy. The Guardian. 20 February 2011; CIA contractor Ray Davis freed over Pakistan killings. BBC. 16 March 2011; Pakistan arrests US security contractor as rift with CIA deepens. The Guardian. 25 February 2011

¹²⁵ Pakistan shuts down US 'intelligence fusion cells'. The Los Angeles Times. 27 May 2011; Pakistan, U.S. agree to resume joint intel ops: Foreign Ministry. Reuters. 3 June 2011

¹²⁶ Pakistan sends home American military trainers as mutual mistrust deepens. The Daily Telegraph. 10 June 2011; Pakistan orders US out of drone base. The Guardian. 30 June 2011

¹²⁷ Holding Pakistan to account. The New York Times. 29 July 2011

¹²⁸ Taliban responsible for deadly attack on Pakistan paramilitary training centre. The Daily Telegraph. 13 May 2011; Was raid on Pakistani base an inside job? The Guardian. 23 May 2011; Pakistan 'can't protect atomic arsenal from Islamic extremists'. The Daily Telegraph 27 June 2011

¹²⁹ WikiLeaks: Afghan MPs and religious scholars 'on Iran payroll'. The Guardian. 2 December 2010; Afghan leader admits his office gets cash from Iran. The New York Times. 25 October 2010

Möödunud poolaasta üheks suuremaks ja selgelt Iraani riigi poolt läbi viidud mõjuaktsiooniks lääneriikide koalitsiooni vastu oli enne aastavahetust alanud kütuseblokaad, mille käigus Iraan peatas kütusetarned Afganistani väites, et seda kütust kasutavad tegelikult koalitsiooniväed (USA-ISAF Iraanist saadavat kütust ei tarbi). 30% Afganistani riigi poolt tarbitavast kütusest tuleb Iraanist ning blokaadi ajal tõusid kütusehinnad Afganistanis ligi 70%. Blokaad kutsus esile elanikkonna väljaastumisi, mille käigus süüdistati blokaadis ka ISAF vägede kohalolu.¹³⁰

Sõjalist abi on Talibanile väidetavalt osutanud Iraani Islamirevolutsiooni Valvurite Korpuse (luure)üksus, mis keskendub islamirevolutsiooni ekspordile (*ingl* Quds/Qods Force). Iraan on välja õpetanud mässulisi, kes tegutsevad eelkõige Afganistani Farahi ja Nimrozi provintsis ning kui 90% Taliban juhtidest varjab end Pakistanis, siis ülejäänud 10% viibib väidetavalt Iraanis. Möödunud poolaastal tabati Afganistani Nimrozi provintsis Iraanist mässulistele suunatud 20 km lennukaugusega 122mm raketite saadeti ning väidetavalt on Iraan saatnud Afganistani ka muid relvi.¹³¹

Poolaasta lõpus aktiveeris Iraan märkimisväärselt oma poliitilist tegevust Afganistani ja Pakistani suunal eesmärgiga tihendada sidemeid ja tugevdada Iraani positsiooni regioonis USA vägede lahkumise järel. 18.-19.06.2011 külastas Iraani kaitseminister esimest korda peale 90-aastast pausi Kabuli. Visiidi käigus sõlmiti kahepoolse kaitsekoostöö memorandum ning arutati ka narkovastase võitluse küsimusi. Võib eeldada, et kõne all oli ka Afganistani-USA pikaajaline partnerlus (ehk siis USA baaside loomise võimalus Afganistanis).

25.06.2011 leppisid Afganistani, Pakistani ja Iraani presidendid Teheranis kokku tugevdada jõupingutusi võitluses terrorismiga. Kohtumise alguses teatas president Karzai oma sõnavõtus, et hoolimata tema valitsuse jõupingutustest on terrorism ja narkokaubandus riigis kasvamas, mis toob kaasa järjest suuremaid ohvreid ning ohustab kogu regiooni stabiilsust. Karzaile sekundeeris Pakistani president Zardari, kes ütles, et terroristidel pole religiooni ning Pakistanis on terrorismi läbi hukkunud juba 35000 inimest. Iraani president Ahmadinejad ütles, et USA on 11.09.2001 sündmusi kasutanud ettekäändena kahe riigi okupeerimiseks ning inimeste tapmiseks, sandistamiseks ning kodudest väljaajamiseks. Lepiti kokku, et terrorismivastase võitluse raames hakkavad toimuma Afganistani, Iraani ja Pakistani välis-, sise- ja majandusministrite kohtumised, et ette valmistada järgmist kohtumist, mis peaks aset leidma enne 2011. a lõppu.¹³²

¹³⁰ Iran says it will end Afghan fuel blockade. Bloomberg Businessweek. 18 January 2011; Afghan fuel shortage spreads to Kabul. The Los Angeles Times. 18 January 2011

¹³¹ Roggio, B. Taliban leader, police link Iran to attacks in Afghanistan. The Long War Journal. 2 February 2011. http://www.longwarjournal.org/archives/2011/02/police_taliban_leade.php. 25.07.2011
Iran, Pakistan support the Taliban: Afghan official. TOLONews. 25 July 2011; British special forces seize Iranian rockets in Afghanistan. The Guardian. 9 March 2011; Iran funnels new weapons to Iraq and Afghanistan. The Wall Street Journal. 2 July 2011

¹³² Iran defense chief in Kabul as Afghans eye security. Reuters. 18 June 2011; Afghanistan, Iran, Pakistan to 'combat terrorism'. France 24. 25 June 2011; Iran Woos U.S. allies as troops withdraw. The Wall Street Journal. 27 June 2011

Hinnangud ja kokkuvõte

Eelmistes peatükkides esitatud informatsioon näitab, et 2011.a esimese poolaasta lõpus oli USA juhitud koalitsioon palju lähemal oma terrorivastase sõja põhieesmärgi (al-Qaeda hävitamise) kui seda toetava eesmärgi (Afganistani stabiliseerimise) saavutamisele. Tuumik al-Qaeda on kaotanud oma peaaegu legendaarseks saanud juhi bin Ladeni ja rea teisi kõrgemaid juhte, koalitsiooni kätte on langenud väga palju salajast informatsiooni ning liitlaste surve al-Qaedale jätkab tugevnemist.

Afganistanis teostatav mässutõrje operatsioon on sõjalises plaanis olnud edukas mässuliste väljatõrjumisel nende traditsioonilistelt tugialadelt Lõuna-Afganistanis (Kandaharis ja Helmandis) ja mässuliste mõju taastamise takistamisel seal. Mässulised on aga omakorda suutnud oma kontrolli alla haarata Waygali piirkonna Nuristani provintsis ning korraldada Nuristanis rea suuremaid operatsioone. Tuleb märkida, et koalitsiooniväed ei ole suutnud mässuliste arvukust vähendada ja ei oma ettekujutust mässuliste taastumisvõimest. Vägivalla üldine tase Afganistanis on olnud väga kõrge ning kaotused tsiviilelanikkonna seas suuremad kui kunagi varem.

Suutmata sõjalise tegevusega tõrjuda ANSF-ISAF jõudusid välja oma kaotatud tugialadelt Lõuna-Afganistanis, on mässulised orienteerunud oma tegevuse Afganistani riigivõimu tugevdamise vastu seal ja ka muudes riigi piirkondades. Sel eesmärgil on teostatud rida atentaate ja rünnakuid riigivõimu kõrgemate ametnike, ANSF juhtide ja riigiasutuste vastu. Arvestades Afganistani riigiparaadi nõrkust ja juhtivisikute väga suurt rolli Kabuli keskvalitsuse võimu jõustamisel provintsidest, on mässulised andnud 2011.a esimesel poolaastal Afganistani valitsusele sel teel rea väga raskeid ja mõjuvaid lööke. Sellega on nad tunduvalt takistanud mässutõrje tähtsaima eesmärgi – rahva poolehoidu ja toetuse võitmist.

Rahva poolehoidu võitmisele töötas tugevalt vastu ka Afganistani riigi nõrkus. Afganistanis süvenesid mitmed kriisid 2011.a esimese poolaasta lõpuks. Presidendi ja parlamendi väga teravaks kujunenud vastasseis, riigi majanduse üldine nõrkus ja valitsuse suutmatus efektiivselt lahendada Kabuli Panga kriisi, ka riigi kõrgemat juhtkonda hõlmav vahav korruptsioon ning narkoäri jätkuv ligitõmbavus afgaani põllumeestele on asjaolud, mis vähese tähelepanu pööramisel neile võivad muuta edu saavutamise mässutõrjes täiesti võimatuks. Positiivsest küljest tuleb märkida, et ligi 50% Afganistani elanikkonnast elas poolaasta lõpuks piirkondades, kus kohalikud omavalitsused (ja mitte mässulised) kontrollisid olukorda või olid seda saavutamas.

Möödunud poolaasta tõi selgelt esile ka USA ja tema liitlaste võimaluste piiratuse mõjutada Pakistani ja Iraani tegevust mässuliste suhtes, võtta mässulistelt varjupaigad ja väline toetus. Pakistan on selgelt ja avalikult näidanud, et tema toetus mässulistele ei lõpe ning ta on taotlenud enda ja endale lojaalsete mässuliste fraktsioonide kaasamist rahuläbirääkimistesse. Seejuures on bin Ladeni surmale järgnenud perioodil oluliselt aktiveerunud Pakistani Talibani tegevus, kes on läbi viinud rea rünnakuid Pakistanis ning väga suur osa Pakistani ühiskonnast ei käsitle USA-d enam usaldatava liitlasena. Iraan püüab nii mässulisi toetades kui Afganistani valitsust mõjutades saavutada lääneriikide koalitsiooni lahkumist Afganistanist ning kindlustada oma positsiooni regioonis.

Niisuguses olukorras on USA, Suurbritannia ja NATO ühelt poolt ja Afganistani valitsus teiselt poolt püüdnud käivitada sisulisi rahuläbirääkimisi mässulistega, alustada USA-ISAF vägede väljaviimist riigist ning anda vastutus julgeoleku tagamise eest Afganistani erinevates

piirkondades ANSF-le. Kuigi ükski ANSF üksus ei olnud 2011. a esimesel poolaastal veel võimeline iseseisvalt tegutsema, antakse 2011. a teisel poolaastal tema vastutuse alla provintsid, piirkonnad ja linnad, kus elab 25% Afganistani elanikkonnast. Julgeoleku tase neil aladel varieerub, kuid üleandmist toetavaks võib lugeda asjaolu, et ülalpool esitatud andmete kohaselt ei ole mässulised oma tegevust spetsiaalselt keskendanud neisse piirkondadesse, et ära kasutada ANSF suhtelist nõrkust võrreldes ISAF-ga.

Rahuläbirääkimised ei ole esialgu andnud tulemusi ja teavet nende sisu kohta on vähe. Poolte erinevad arusaamad toimuvast – liitlased püüavad mässulisi sundida ja veenda vägivaldast loobuma, mässulised on küll sõjast väsinud, kuid näevad end (ilmselt Pakistani toel) sõda võitmas – ei ole ilmselt esialgu võimaldanud leida ühist keelt. Talibani-meelsete isikute koondumine rahunõukogusse ja president Karzai ümber ning võimalus, et läbirääkimistel saavutatakse võimujagamise kokkulepe Talibaniga, on pannud paljusid afgaane protesteerima läbirääkimiste pidamise vastu.

Hinnates võimalikke arenguid alanud poolaastal, võib eeltoodu alusel välja tuua järgmised kaalutlused:

- Kuna lahingutegevuse kulminatsioon saabub Afganistanis tavaliselt ajavahemikul augustist-oktoobrini ja sel aastal on mässulised väga aktiivselt kasutanud IED-sid, siis on IED oht sel perioodil varasemate aastate omast kõrgem.
- Mässuliste jätkuvad atentaadid võivad aasta lõpuks tunduvalt nõrgendada president Karzai võimu Afganistani erinevate piirkondade üle.
- Jätkuvad probleemid Kabuli Panga ümber ja vastasseis parlamendiga võivad tunduvalt õõnestada riigi stabiilsust ja vähendada selle julgeolekut.
- Waygali ja teiste piirkondade jätmine mässuliste kätte ning mässuliste piiriülesed rünnakud nii Afganistani kui Pakistani võivad halvendada kahe riigi suhteid ning mõjutada Pakistani kasutama rohkem sõjalist jõudu Afganistani piirialade vastu.
- ISAF vägede liiga kiire väljaviimine (eriti riigi lõunaosast¹³³) võib kaasa tuua olukorra, kus Afganistani valitsus ei suuda luua toimivaid võimuorganeid mässulistelt vallutatud aladel.
- Vägede väljaviimise ja välisabi vähenemise tingimustes võib Afganistani riigi majandusliku jätkusuutlikkuse puudumine hakata julgeolekuolukorda mõjutama oodatust varem.

¹³³ USA on lubanud käesoleva aasta lõpuks välja Afganistanist välja viia 10000 sõjaväelast (neist 1000 kuulub USA merejalaväe lahinguüksusse, mis peaks lahkuma Sangini lähistelt Helmandis hilissügisel. 3/4 eyed as part of Afghanistan drawdown. Marine Corps Gazette. 6 July 2011) Lisaks USA-le on lubanud hakata oma kontingente sel aastal vähendama Suurbritannia, Prantsusmaa, Poola, Sloveenia jt.